

ŞİİR, ŞAİR VE EDEBİ KURALLARA DAİR YAZILMIŞ BİR MESNEVİ: FENNİYYE-İ EŞ'ÂR

*Kaplan ÜSTÜNER**

ÖZET

Fenniyye-i Eş'ar, Türk edebiyatında şiir, şair ve edebi kurallara dair yazılmış mesnevi şeklindeki tek eserdir. Enderunlu Hasan Yâver tarafından 1796 tarihinde kaleme alınmıştır. Toplam 429 beyittir. Mesnevilerin genel planına uyulmuştur. Aruzun serî bahrinin “müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Şiir yazmanın incelikleri ve şairin dikkat etmesi gereken kurallar anlatılmıştır. Edebi kuralların tanımları yapılmış, işlevleri dile getirilmiş ve konuyu açıklayıcı örnekler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fenniyye-i Eş'ar, Divan Şiiri, Mesnevi, Şiir, Şair.

A MASNAVI RELEATED TO POET, POEM AND LITERARY RULES: FENNIYYE-I ES'ÂR

ABSTRACT

Fenniyye-i Eş'ar is a single work written in masnavi style related to poem, poet and literary rules at Turk literature. It was written by Enderunlu Hasan Yaver, in 1796. There are 429 couplets in the work. The work was written “müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilun” meter in Aruz. Special futures of composing poem and the rules which poets obey were explained in this work. Also, the literary rules' definations was done, their function was explained and explanatory examples of the subject were given in the work.

Key Words: Fenniyye-i Eş'ar, Divan Poetry, Masnavi, Poet, Poem.

* Yrd. Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı ABD, kaplanustuner@yahoo.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Giriş

Türkçe yazılmış belagat ve edebi bilgiler, söz ve mânâ ile ilgili edebi sanatlar yahut edebiyat kurallarını ihtiva eden edebiyat nazariyesine dair eserlerin tam olarak tespit ve tasnifi yapılmamıştır. Bu eserlerin öncelikle tespit, tasnif ve yeni harflerle yayımlanması, daha sonra da bu eserlerde yer alan edebi bilgi, sanat ve kuralların nasıl tanımlandığı, ne tür örneklerle açıklandığı, nasıl anlaşıldığının ortaya konması ve sonuçta da bunların mukayeseli olarak işlenmesi¹, klasik şiirimizin iç dinamiklerinin anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple, bu güne kadar belagat ve edebi nazariyelerle ilgili kimi eserler yeni harflere aktarılmıştır (Bu eserler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Yetiş 2006, 57-114; Saraç 2006, 334-348; Kaçar 2007, 315-330;). Konuya katkıda bulunmak amacıyla, 18. yüzyılın sonlarında Enderunlu Hasan Yâver² tarafından şiir, şair ve edebi kurallara dair mesnevi nazım şeklinde kaleme alınan Fenniyye-i Eş'âr ilk olarak bilim dünyasına tanıtılacaktır. Eser, bütün yönleriyle incelenip metni verilecektir.

Fenniyye-i Eş'âr'ın İncelenmesi

1. Adı

Mesnevinin adı, eserin baş tarafında *Hâzâ Kitâb-ı Fenniyye-i Eş'âr Nâzîmuhu Yâver-i Zâr* şeklinde yazıldığı gibi, giriş bölümünün son beytinde de *Fenniyye-i Eş'âr* şeklinde açıkça belirtilir:

¹ Konuyla ilgili bütün metinlerin neşrinden sonra, mukayeseli bir çalışma yapmayı düşünüyoruz.

² Şairin hayatı, eserleri ve edebi kişiliğini 15-16 Mayıs 2009 tarihinde Adıyaman'da düzenlenen "Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu"nda sunmuştuk (Üstüner 2009). Burada kısaca özetlemekle yetiniyoruz: Enderunlu Hasan Yâver, 1765 tarihinde doğmuştur. Babası, Enderun'da yetişen, rikabdar, çuhadar ve silahdarlık gibi görevlerde bulunan Abdurrahman Ağa'dır. Beş yaşlarında yetim kalan Yâver, önce Enderun'daki Kiler Odası'na alınmış, 1789/1790 tarihinde de sultan III. Selim'in ihsanıyla Has Oda'ya kadar yükseltilmiştir. Yetenekli ve şiire hevesli bir genç olan Yâver'e, devrin şairlerinden Muvakkit-zâde Pertev Efendi (1746-1808) yardım elini uzatmıştır. Ömrünün sonlarını hastalık ve sıkıntılarla geçiren şair, 18. yüzyılın sonlarında 1798(?)'de vefat etmiştir. Yâver'in Fenniyye-i Eş'âr'dan başka Divan'ı ve Gül-i Sad-berg adlı eseri vardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Ḳā'ide-i nazmı çün iş'ardur

İsmi de *Fenniyye-i Eş'âr*'dur (33)³

2. Yazılış Tarihi

Fenniyye-i Eş'âr'ın yazılış tarihi, eserin sonunda kaydedilmiştir: “Fî 23 Receb 1211 (Aralık 1796) Tamâm şod”

3. Yazılış Sebebi

Fenniyye-i Eş'âr'ın yazılış sebebi, eserde, üstün niteliklere sahip olan ve güzel şiirleri bulunan usta bir şairin, Yâver'den şiiri, şairliği ve şiir sanatlarını nazm etmesini istemesi olarak anlatılır. Bu sayede şairin sözleri dilden dile yayılacak ve şöhreti de artacaktır:

Yâver'den böyle bir eser yazmasını isteyen kişi, kaynaklarda (Âkif Mir'ât-ı Şi'r, vr. 11a-11b; Oğraş 2001, 263.), şaire şiirle ilgili bir müddet ders verdiği belirtilen Muvakkit-zâde Pertev olabileceği gibi, mesnevilerde çoğunlukla karşımıza çıkan kurgusal senaryo kahramanlarından biri de olabilir. Yâver'in, eserde Pertev'in adını hiç anmamış olması, ikinci olasılığı daha da kuvvetlendirmektedir.

4. Vezni

Fenniyye-i Eşâr, aruzun serî bahrinin “müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün” kalıbı ile kaleme alınmıştır.

Yâver'in, vezni mükemmele yakın kullandığı söylenebilir. Eserde kusurlu vezin yoktur.

Eserde bazı Arapça ve Farsça tek heceli kelimeler, vezin gereği bir ünlü eklenerek okunmuştur: Buhl/buhul, hezl/hezil, kadh/kadih, medh/medih, nazm/nazım, şî'r/şî'ir gibi:

Var idi bir gül-bün-i bâğ-ı hüner

Fenn-i *nazım* idi ana mu'teber (14)

Medhî *medih* hezli hezil zemmi zem

Her birinün tarzını bilmek ehem (47)

Ṭavr-ı *medih* başka kadih başkadır

Hîç ola mı hicv ile medhiyye bir (55)

³ Parantez içinde verilen sayılar, metnini verdiğimiz Fenniyye-i Eş'âr'ın beyit numarasını belirtmektedir.

Ey nigehe cān u dilūñ āfeti
Hāl olur insāna *şî'ir* şan' atı (56)

Sāde *şî'ir* söyleme āsān degil
Her güzele cāmesi cūsban degil (77)

Hāzret-i Feyyāz'da yokdur *buḥul*
Eylemek ihsān aña bir cüz' ü kül (317)

Vezin gereği iki kelime arasında hece düşmeli ulamalar yapılmış; “ki” bağlacından sonra ünlü ile başlayan bir kelime (ola) gelince, bağlacın “i” ünlüsü düşmüştür:

Şā' ir-i pür-ma' rifet ü mū-şikāf
Āyine-i ṭab' u dili k'ola sāf (248)

Beyt-i qadīmūñ k'ola mazmūni ḥūb
Sen o zamān itmiş olursun ' uyūb (271)

Ṭayy-ı mezāmīn k'ola bā-iddi' ā
Nazma virür zīnet-i ḥüsn ü bahā (287)

5. Kafiye

Kafiye, şiirde vezinle birlikte ahengi sağlayan unsurlardan biridir. Eserde dikkate değer kafiye hatasına rastlanmaz. Çoğunlukla zengin ve tam kafiyenin kullanıldığı Fenniyye-i Eş'âr'da, şu beyitte görüldüğü gibi yarım kafiye de tesadüf edilir:

Söyleme qābil mi bedihī suḥan
Olsa daḥı her ne kadar ehl-i fen (58)

Eserde anlamı etkileyici kılan ve görselliğe katkı sağlayan cinaslı kafiye de yer verilir:

Tā olasin şā' ir-i siḥr-āferīn
Saña disün ehl-i suḥan āferīn (377)

Kafiyeler, “hurûf-ı kafiye” adı verilen harflere göre de adlandırılır. Bu harflerden revî, temel harf olup sonda bulunur. Revinin aralarında mahreç yakınlığı olan diğer bir harfe dönüşmesi demek olan ikfâya (Tâhirü'l-Mevlevî 1994, 60) bazı beyitlerde rastlanır Aşağıdaki örneklerde görülen p/b sesleri ikfâdır:

Şırf nigāh idicek eş' āra hep
Diḳkat ider bî-ğarāz bî-sebeb (249)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Böylece taşhîh olan ebyât hep
Olmalı taşhîh idenûn bî-ta' ab (254)

Qıt' a gibi yek-şaded olmaz bu hep
Olmamağa var aña birkaç sebep (406)

Farsi'le vir zîneti eş'âra hep
Lafz-ı ' Arab Türki'ye virmez tarab (84)

Her neye teşbihe münâsibse hep
Şi' riñi ol vech ile kııl münâhab (110)

6. Beyit Sayısı

Fenniyye-i Eş'âr'ın bilinen tek nüshasındaki toplam beyit sayısı 429'dur. Bu sayı, klasik mesnevilere (Leylâ ile Mecnûn, Yûsuf u Züleyhâ vb.) göre azdır. Ancak eserin muhtevası dikkate alındığında, bu sayının normal olduğu düşünülebilir.

7. Dil ve Anlatımı

Fenniyye-i Eş'âr'da dikkat çeken dil ve anlatım özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Türkçenin kısa cümle yapısı, bazı beyitlerde varlığını açık şekilde hissettirir:

Haşv-i kelâmı çıkarup atasın
Nazmuña şâyeste luğat kıatasın (82)

Faşş-ı niğîn gibi otursun sözün
Cevher-i nâ-yâbveş olsun sözün (87)

Her ğazelûñ evveli maṭla' olur
Her ğazelûñ âḫiri maḫṭa' olur (102)

Eserin dili, az da olsa kullanılan arkaik kelimelerle çeşitlilik kazanır:

Ancılayın: onun gibi, o kadar, öyle
Sâğar-ı la' lîn ü leb-i dil-berân
Ancılayın neş'e-resândur hemân (147)

Aldurmak: kaptırmak

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Mışra‘ -1 evvelleri yap ibtidā
Aldırarak mışra‘ -1 şānī añā (96)

Anlamın bir beyitte tamamlanmayıp diğer beyitlerde de sürdüğü merhun beyitlere rastlanır:

Ḳā‘ idesi oldur anuñ kim hemān
Yapma murād itdidin ān u zamān (416)

Mışra‘ -1 evvel yukarıda kalur
Mışra‘ -1 şānīyi aşğa alur (417)

İkisinüñ arasına üç ‘ aded
Mışra‘ -1 merbūṭ yazar yek-şaded (418)

Eserde sade bir dil kullanılmıştır. “En güzel şiir, en yalan olandır.” anlamına gelen “ahseni şî‘r ekzebühü” Arapça tabirinden başka ifadeye rastlanmaz:

Aḥseni şî‘r ekzebühü didiler
Añla begüm hep küberā-yı hüner (225)

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için günlük hayattan örnekler verilir ve benzetmeler yapılır:

Şiirdeki haşiv sözler, altın işlemeli elbisedeki yamaya benzetilir:

Ḥaşv suḥan şî‘rde pek nā-becā
Cāme-i zer-tārda hem-çün yama (90)

Mülayim söz için şeker ve süt örneği verilir. Sözün, şeker ile sütün arasındaki uyum gibi olması gerektiği söylenir:

Lafz-ı mülāyim o söze didiler
Birbirine uya çü şî‘r ü şeker (103)

Tevriye ve ihām sanatları için, bir babanın iki çocuğu benzetmesi yapılır:

Tevriye İhām iki şān‘ at olur
Her birisi başkaca şüret olur (359)

İkisi de şu‘ be kināyātdan
İki veled gibi ki bir zātdan (361)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Mısraları arasında uyum bulunmayan beyitler, üst katlara çıkacak merdiveni olmayan yıkık dökük evler olarak hayal edilir:

Beyt ki mışra‘ ları rabṭ olmaya
Rābiṭası birbirini bulmaya (379)

Ḥāne-i virāneye beñzer hemān
Olmaya bālāya çıkar nerd-bān (380)

Özellikle sanatların tarifi yapılırken “dediler” ifadesinin kullanılmasıyla, daha önce yazılmış eserlerden yararlanıldığı vurgulanmak istenir:

Mıṣra‘ -ı āzāde aña didiler
İstemeye mıṣra‘ -ı āḥer diger (388)

Lafz-ı mülāyim o söze didiler
Birbirine uya çü şîr ü şeker (103)

Eylese teşbihini cesbān-ter
Aña da teşbih-i belîğ didiler (223)

Yek-şaded aña didiler şā‘ irān
Çün şaded-i rābiṭa-i dāstān (398)

Birine pervāzi dir ehl-i suḥan
Hem de muṭarraf didiler ehl-i fen (415)

“Ey” hitap edatı ile birlikte kullanılan kelimelerle, hem esere konuşma havası verilir hem de mısradaki boş yerler doldurulur. Böylece mısra tamamlanmış ve vezin de düzeltilmiş olur:

Oldı bu nazm ey şeh-i ‘ālî-cenāb
Yāver-i zāruñ eşeri bir kitāb (429)

Mıṣra‘ ın evvelile sânileri
Yek-şadedüñ ṭavri olur ey perî (397)

Rabṭı tetimme olur ey gül-‘ izār
Kendine maḥşuş olarak vezni var (403)

Ḥāşılı rabṭuñ daḥı envā‘ ı var
Lîk bu müsta‘ meli ey meh-‘ izār (385)

Her ğazelüñ ey ruḥı gül serv-ḳad
Ekşerinüñ beyti olur beş ‘ aded (97)

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Vezne hele diĸkat it ey âftâb
Olmaya ŧi' rûnde ŧaĸın irtikâb (92)

Fenniyye-i Eŧ'âr'da, halk aĸzında, günlük konuşmalarda
çokça rastlanılan söyleyiŧlere de yer verilir:

Baĸ nice olur diyeyim iddi' â
Fehm idicek itmeyesin tâ ĸaĸâ (289)

Her ne ise ŧâ' ir-i siĸr-âferin
Cümle-i eŧ'ârı leĸâfet-ĸarın (312)

ŧan'at-ı ta'liĸ-i muĸâl bi'l-muĸâl
Nice olur diyü iderseñ su'âl (326)

Gel saña taĸmisi beyân ideyüm
Resm-i rehi ile 'ıyân ideyüm (414)

Diñle begüm saña beyân ideyüm
Râz-ı nihânını 'ıyân ideyüm (327)

Mıŧra' -ı merhün aña dir ehl-i fen
Ya'ni begüm ŧâ' ir-i ŧâĸib-suĸan (392)

İŧte gözüm nûrı bu ŧan'atları
Zihnüñe al belle bu ŧüretleri (376)

Rabĸınıñ envâ' ı olur *añla baĸ*
Diĸkat idüp sözlerüme al sebaĸ (381)

8. Nüşası

Fenniyye-i Eŧ'âr'ın bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi
Kütüphanesi'nde TY. 5458 numarada kayıtlı yazmanın 59b-78b
varakları arasında bulunmaktadır.⁴

Yazma nüshanın nüsha tavsifi ŧöyledir: Ta'lik hatla yazılı,
83 varak, 219x128 mm. ölçüsünde, 13 satırlı, mavi renkte Avrupa

⁴ Bu nüshanın baş tarafında (1b-55b varakları arası) Enderunlu Hasan
Yâver'in Divan'ı, son tarafında ise Gül-i Sad-berg (79b-83b varakları arası) adlı eseri
kayıtlıdır. Adı geĸen eserleri yayıma hazırlamıŧ bulunuyoruz.

kâğıt, söz başları kırmızı diğer yazılar siyah mürekkeple. Kahverengi meşin, şemseli, zencirekli, miklepli cilt. Müstensih ve istinsah tarihi ise belli değildir. Baş tarafta kütüphanenin resmi mührü basılı olup, Mesnevî şârihi İsmail Ankaravî'nin iki beyti yazılıdır.

9. Yapısı ve İçeriği

Fenniyye-i Eş'âr, mesnevilerin genel planına uygun olarak üç bölüm ve alt başlıklara ayrılmıştır. Burada, bütün bölüm ve alt başlıklarda anlatılan konuların özeti verilecektir:

a. Giriş Bölümü (1-5)

Eserin giriş kısmında herhangi bir başlık bulunmamaktadır. Bu kısımda besmele, tahmid ve na't içerikli bir beyit; Hz. Peygamber evladı, arkadaşları ve ona tabi olanlara övgü ve dua içeren bir beyit ve zamanın padişahı Sultan III. Selim'e saltanatının uzun sürmesi ve adaleti ile dünyanın düzen bulması için duanın yer aldığı üç beyit bulunur.

Der Zıkr-i Nâm-ı Mü'ellif/ Şair Hakkında Bilgi Verilmesi (6-13)

Müellif kendisi hakkında bilgi verir. Şiir yazmaya heves eden ve şiirin kurallarını öğrenmeyi ısrarla isteyen şairin duaları sonunda kabul olur. Bir üstadın önünde diz çöker, ondan ders alır. Yâver, kısa sürede büyük gelişme gösterip akranları arasında kendine seçkin bir yer edinir. Şiir kuralları ile şiir yazmak için gerekli diğer bilgileri öğrenir. Vezinle ilgili problemlerini çözer. Sonuçta belli bir olgunluğa erişir ve şair olur.

Sebeb-i Te'lîf/ Telif Sebebi (14-24)

Eserin yazılış sebebi, üstün niteliklere sahip olan ve güzel şiirleri bulunan usta bir şairin, Yâver'den şiiri, şairliği ve şiir sanatlarını nazm etmesini istemesidir. Bu sayede şairin sözleri dilden dile yayılacak ve şöhreti artacaktır:

Der Beyân-ı İ'tizâr-ı Te'lîf-i Manzûm/ Manzume Şekilde Yazıldığı İçin Özür Dilenmesi (25-33)

Şiir, şair ve edebi sanatları konu edinen Fenniyye-i Eş'âr, bugünkü bilgilerimize göre, mesnevi şeklinde kaleme alınan ilk eserdir. Bundan dolayı, eserin başlarında, şairin tereddütler ve hatta

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

belli belirsiz korku duygusu yaşadığı sezilir. Çünkü, manzum tarzda böyle bir eserin açıklamaya ihtiyaç duyulmadan yazılamayacağı, yazılsa bile insanlar tarafından beğenilmeyeceği endişesi vardır. Bu sebeple şair, müstakil bir başlık altında, eserini mesnevi şeklinde nazmettiği için özür beyan eder. Yâver, değer verdiği usta bir şairin isteğine karşı gelemediği için, eserini manzume şeklinde yazmıştır. Amacı, nazım kurallarını bildirmektir.

b. Konunun İşlendiği Bölüm

Der Beyân-ı İhtirâ'-ı Şi'r/ Güzel Şiir Yazmanın İncelikleri / Şiir Yaratımı (34-46)

Yâver, şiirin geniş ve işlek caddesini anlatmak ister. Şiirin, şiir sanatlarına uygun şekilde yazılmasına dikkat çeker.

Güzel şiir yazmak için uyulması gereken kuralları şöyle sıralar: Şiir yazmak için heves ve istek çok önemlidir. Kelime hazinesi geliştirilmelidir. Usta ve büyük şairlerin beğendiği, seçtiği en az bin tane şiir ezberlenmelidir. Şiirleri, dostların hoşuna gidecek şekilde düzgün ve akıcı biçimde okumalıdır. Daha önce yaşamış büyük şairlerin nasıl şiir yazdıkları öğrenilmelidir.

Bu kurallara uyulduğu takdirde, sonuçları şu şekilde olur: Yeni anlamlar ve yeni mazmunlar bulunur. Şiire akıcılık ve güzellik gelir. Şair, olgunlaşır. Şiir, güneş gibi her tarafı aydınlatır; dilden dile dolaşır.

Der Tenbîh-i Reftâr-ı Eş'âr/ Şiirlerin Tarzı Konusunda Uyarı (47-55)

Bu başlık altında övgü ve yergi gibi türlerin kendine özgü bir tarzı olduğu, bundan dolayı Allah, Hz. Peygamber yahut devlet büyüklerinin farklı şekillerde başka bir deyişle konumlarına uygun tarzda anlatılması gerektiği ifade edilir.

Der Tenbîhât-ı İhtirâ'-ı Şi'r/ Güzel Şiir Yazmanın İncelikleri/ Şiir Yaratımı Konusunda Uyarılar (56-102)

Yâver, bu bölümde güzel şiir yazmanın incelikleri konusunda uyarılarda bulunur:

Şiir, insana “hâl” olur. Konuşarak ve düşünerek iyi şiir yazılamaz.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Şair, dilin bütün yönlerini dikkate alarak şiirini kaleme almalıdır.

Her işin uzmanı olduğu gibi şiirin de üstatları vardır.

İnsanların her alanda uzmanlaşması mümkün olamayacağından, şair de bir alanda uzmanlaşmalıdır.

Şair, şiir ilmini öğrenmeli ve tarzını mükemmel hale getirmelidir.

Şiir ile düzyazı, şair ile nasir farklıdır.

Önceki çağda yaşamış şairlerin şiirleri incelenmeli, tarzları öğrenilmeli ancak onları taklitten kaçınmalıdır.

Lafzı güzel birçok şiirin mazmunları uygun değildir.

Şiirde mazmun gereklidir. Lafız anlama yakın olmalıdır.

Şiir diye akla gelen her şey söylenmemelidir. Şiiri, kelime yığımına dönüştürmemek gerekir. Kimi şairler, kurallarına uygun ama kelime yığımını andıran şiirler yazmışlardır.

Kelime hazinesi olarak Nabi Divanı'ndaki kelimeler yeterlidir.

Sade şiir yazmak kolay iş değildir.

Gazel, lafız ile zenginleşmez.

Şiir, düzyazı gibi yazılmamalıdır.

Vezne çok dikkat edilmelidir. Vezin için aynı lafızların tekrarına düşülmemeli ve yabancı, tuhaf sözlere yer vermemelidir.

Harf-i tenafür ve haşvden uzak durulmalıdır. Haşv söz, şiirde, altın işlemeli elbisedeki yama gibi çok uygunsuz görünür.

Şiirler Farsça kelimeler ile güzel hale getirilmelidir. Arapça sözler, Türkçe'ye neşe ve coşkunluk vermez.

Şiirde terim anlamı olan sözler bulunmamalıdır.

Çok hızlı bir şekilde ve her konuda şiir yazılmamalıdır.

Şiirde irtikap/hırsızlık gibi suçlara yer verilmemelidir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Şiir, nazım incisi gibi dizilmeli ve son derece parlak olmalıdır.

Beyitte mısralar arasındaki uyum çok sağlam olmalı ve anlam bütünlüğü korunmalıdır.

İlk mısralar önce yazılmalı, ikinci mısralar ona uydurulmalıdır.

Gazellerin çoğunluğu beş beyitli olur. Gazelin ilk beytine matla, son beytine de makta denir.

Der Tenbîh-i Elfâz-ı Münāsibe vü Mülâyime/ Uygun ve Mülâyim Sözler Konusunda Uyarı (103-117)

Mülâyim söz, “sözün şeker ve süt gibi birbirine uyum sağlaması” olarak tarif edilir. Konuyla ilgili örnek beyitler verilir. Sözlerin mülâyim olması gerektiği vurgulanır.

Der Fazîlet-i Şi‘r ü Sırr-ı Ğayb-ı Şâ‘iri/ Şairliğin Gizemli Sırrı ve Şiirin Erdemi (118-139)

Bu başlık altında, şairlerde bulunması gereken nitelikler, şairliğin sonuçları ve şiirin erdemleri anlatılır.

Şair, güzel huylara sahip olmalıdır. Bunların başında da “irfan” gelir.

Şiiri ilk söyleyen, Hz. Âdem’dir.

Güzel şiirler yazan, sözünü bilen ve dili iyi kullanan şairler, herkes tarafından sevilir, saygı görür, gönüllerde taht kurar ve el üstünde tutulurlar.

Şair, hikmetli şiirler söyler.

Büyük şairler, devirleri için bir kazançtır. Çünkü şiirlerinin terbiye edicilik yönleri vardır.

Şair, Rahman olan Allah’ın hazine bekçisi gibidir, kelimelerine sızdırılmaz, her zaman Allah’ı düşünür ve onun sırlarına vakıf olur.

İmam Gazali’nin Kimya-yı Saadet adlı eserinin şiirle ilgisine dikkat çekilir.

Velilerin güzel şiirleri vardır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Şair, âşık kişidir. Şiir, aşk ile söylenip meşk ile tahsil edilir.

Gönlü üzen ve saçma sapan sözler söyleyen kişiye, şair denemez.

Genç şairler, usta şairlerden şiir sanatını öğrenmelidirler.

Der Beyân-ı Şanāyi' -i Şi' riyye/ Şiir Sanatları (140-142)

Şiir sanatlarına kısa bir giriş yapılır. Şiir sanatları ve kurallarının çok olduğundan hareketle bunların bazılarının anlatılacağı söylenir.

Der Teşbîh ü Cināsât ü Kināyât/ Teşbih, Cinas ve Kinaye (143-169)

Bu başlık altında teşbih, kinaye ve cinas sanatlarının adı yazmasına karşılık, sadece teşbih anlatılır. Cinas ve kinaye, takip eden bölümlerde müstakil başlıklar altında verilir.

Teşbih, benzetilen nesnenin teşbihine uygun olması şeklinde tarif edilir. Şarap-dudak, gül-yüz ve bülbül-âşık gibi örneklerle konu açıklanır. Benzetmelerin niçin yapıldığı sorusuna da cevap aranır.

Der Ta' rîf-i Tecnîsât/ Cinas Yapma (170-184)

Bu bölümde cinas çeşitleri tarif edilir ve örnekler verilir.

Önce, cinasın hat ve lafız çeşitleri anlatılır.

Hat cinası, yazılışları aynı, söyleniş ve anlamları farklı sözcüklerin bir arada kullanılmasıdır. Hüsn - hasen, sümn - semen, adn - aden örnekleri gibi.

Lafızda olan cinasta kimi zaman anlam ve lafız aynı, kimi zaman ise lafız farklı olur.

Lafız ile mananın farklı olduğu örnek: “Eşeğe benzeyen sofu güzelliğini fark edemez, *öküz* gibi yüzüne bel bel *bakar*.”

Lafız ile mananın aynı olduğu örnek: “Ey parlak ay! *Ayn* on beşi oldu. Bana yüzünü göstermez misin *ay*?” Burada lafızların yazılışı aynı fakat anlamları farklıdır.

Lafızlarının yazılışı aynı fakat noktaları farklı cinasın örnekleri ise şunlardır: “Tîr - teber, pîr - büber, şîr - şütür, seyr - siyer”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Cinasın nakıs ve tam çeşidinden de söz edilir.

Der Beyân-ı Şan'at-ı Kinâyet/ Kinaye Sanatı (185-196)

Enverî, Hakanî, Hakîm Senâyî, Şeyh Nizâmî ve Hakîm Şifâyî gibi şairlerin vazgeçemedikleri kinaye sanatının daha sonra gelen şairler tarafından terk edildiği anlatılır. Yâver, üstat şairlerin arkasından gitme düşüncesindedir. Beliğ sözlerin kinaye sanatı ile olabileceğini söyler. Kinaye, hiç bir şeyin ismi ve müsemması ile söylenmemesidir. “Saba rüzgârı” ile “haber”in kast edilmesi gibi çeşitli örneklerle konu, aydınlatılmaya çalışılır.

Der Beyân-ı Şan'at-ı Cem'-i Tezâd/ Cem-i Tezat Sanatı (197-205)

Bu ve takip eden iki başlıkta cem-i tezat sanatı örneklerle anlatılır. Bu sanatın, şiirdeki parlaklığı arttırma gibi işlevi olduğu söylenir.

Cem-i tezat sanatının mahfi/gizli ve âşikâr/açık olmak üzere iki çeşidinden söz edilir.

Gizli tezatı gören herkes tezat zannetmez. Bu sanatın zıtlığı kalbe şüphe verir, dikkat eden kişi manasını fark edebilir.

Açık tezat ise gizli tezat gibi değildir. Ondaki zıtlık bellidir.

Gizli tezat sanatının örneği şudur:

Hicri ile oldı çü ' aşkum füzûn
Oldı o meh-pâre baña germ-ğün (205)

“Ayrılığı ile aşkım artmış gibi oldu. O ay parçası güzel bana sıcakkanlı/kanı sıcak oldu.”

Der Şerh-i Beyt-i İstîshâd/ Tanık Gösterilen Beytin Yorumu (206-211)

Yâver, bu başlık altında yukarıdaki beyti şöyle yorumlar: Ayın mizacı soğuk ve yaş olup, eşya ile sıkı fıkı dostluk etmez. Aşk yakıcı ateş, âşıkların sinesi ise cehennem gibidir. Soğuk ile sıcak bir araya gelmezken, ayrılığında aşkım arttı ve o ay parçası ile yüz yüze görüştüm.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Temşil-i Cem'-i Tezâd-ı Âşikâr/ Açık Cem-i Tezat Sanatının Örnekleri (212-221)

Açık cem-i tezat sanatının ise birçok örneği bulunur. Siyah - beyaz, karanlık - aydınlık, gece - gündüz, tatlı - acı, su - ateş, kuru - yaş, ulvi - süfli, sağlam - hasta, yaşlı - genç, var - yok, kısa - uzun ve az - çok gibi. Şairlere sermaye olan bu sanatın, şiirlere güzellik ve çekicilik vermesi gibi işlevleri de vardır.

Der Ta'rif-i Teşbih-i Belîğ/ Belîğ Teşbih (222-241)

Belîğ teşbih, teşbihin daha uygun olmasına denir. "En güzel şiir, en yalan olandır" anlamına gelen Arapça ifade iktibas edilerek, yalan da olsa teşbihin güzel olması gerektiği söylenir. Sevgilinin boyu, ar'ar ve serviye teşbih edilebilir ama minareye benzetilmesi uygun olmaz.

Der Beyân-ı Şan'at-ı İslâh-ı Şi'r/ Şiir Düzeltme Sanatı (242-286)

Bu başlık altında ıslah sanatı ile birlikte ilmam ve tercüme de anlatılır.

Şiirin sayısız incelikleri vardır. Bu incelikleri öğrendikten sonra şiir yazmaya başlanmalıdır. O zaman şiirin anlamı güzel olur, sözleri dilden dile yayılır ve gönüllerde yer tutar. Ancak bir lafzı bile uygunsuz olursa şiire, ıslah sanatını reva görürler. Beyti tashih etmeye kalkışır. Usta şairler, ustalığın verdiği tecrübe ile, bir şairin bir beytinde yanlışlık görse, hemen "ibareleri karışık" deyip bazı yerlerini bozup düzeltirler. Bilgi ve ustalıklarını konuştururlar. Şair, kendi şiirini gördüğünde tanımayacak hale gelir ve başkasının sanır.

Tazmin sanatı da buna yakındır. Şiirin anlamını geliştirmek, güzelliğini arttırmak amacıyla mısra eklenir. İslah sanatı ile tazminler bu şekilde olacaksa olur. Yoksa başkasının şiirini bozup, tarzını anlamadan, uygun sözleri uygunsuz hale getirmekle ıslah sanatı olmaz.

İlmam sanatı da buna yakındır. Ancak tarzı başka bir edadır. Tercüme vadisi de başkadır. Her birini öğrenmede sayısız sır vardır.

Önce ilmam, sonra tercüme anlatılır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Yâver, ilmam sanatını, “Başkasının şiirinin manasının tamamını alıp, başka ibarelerle söylemektir.” şeklinde tarif eder. Şiirin mana ve mazmunu daha da güzel hale getirilirse, hırsızlık sayılmaz ve eleştirmeye gerek görülmez. Ancak tam aksi olursa, söz ve anlam bozulursa, önceki/asıl şiirin mazmunu daha güzel olursa, o zaman hiç hoş karşılanmaz. Dolayısıyla ilmam sanatı, yeni yetme bir şairin işi değildir. Kınama taşları ile adeta taş yığını haline gelir. İnsanlar onda sayısız kusur bulur. Mazmun hırsız diye âleme şöhret salar.

Şair, tercüme sanatının güzel şekilde yapılırsa hüner olacağını belirtir. Tercüman, Farsça, Arapça vs. gibi hangi dilden olursa olsun, şiiri kelime kelime, anlamına, kafiye ve vezne uygun şekilde çevirirse güzel bir hediye olur. Örnek olarak Nahifi ve Lâmiî’yi gösterir. Nahifi’nin, Mevlana’nın Mesnevi’sini nazmen tercüme ettiğini anlatır. Lâmiî’nin de hayatını tercümeyle harcadığını belirtir.

Der Beyân-ı Şan‘at-ı Fikr-i İddi‘â’î/ İddiaî Fikir Sanatı (287-318)

Önce iddia sanatının işlevi dile getirilir. Şair, iddianın nazmı güzelleştirdiğini ve eski tarzı yenilediğini söyler. İddiayı, şiirde söylenenlerin varlığı bulunmayıp, hayali olması şeklinde tarif eder. Saba rüzgârı ile konuşulması ve servi ile gezintiye çıkılması gibi örneklerle konuyu aydınlatmaya çalışır.

Bu tarzın yeni olduğunu söyleyen Yâver, mucidinin Şevket olduğunu belirtir. Şevket’in bu tarza güzellik ve alımlılık verdiğini, ondan sonra gelenlerin ise bu tarzı geliştiremeyip taklide düştüklerini anlatır. Sâib’in tavrının da başka eda olduğunu söyler. Sâib’in birçok şair tarafından örnek alındığını ifade eder. İddia sanatına yer veren bir başka şair de, Hemedanlı Kelim’dir.

Yâver, Kelim’in Hemedanlı mı yoksa Kâşân’lı mı olduğu tartışmasına da yer verir.

Der Şan‘at-ı İltifât/ İltifat Sanatı (319-322)

Birçok remiz ve nüktenin bulunduğu söylenen iltifat sanatı ile ilgili şu düşünceler dile getirilir: Şair önce kendine hitap eder, sonra başkalara sual sorup cevap verir; huzurda iken kendini kaybeder.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Şan'at-ı Maḥlaş-perverī/ Mahlasperverlik Sanatı (323-325)

Mahlasperverlik; şairin, mahlasının manasını, sevgiliye isteğini belirtecek şekilde kullanmasıdır. Mahlas kullanarak (tahallus) yapılan bu sanat, şiiri daha çekici hale getirir. Örnek beyit ise şudur: “Sevgilim eğer bana Yâver/yardımcı olursa, düşmanlar bana keder mi verir?”

Der Beyân-ı Ta'lik-ı muḥâl/ Ta'lik-ı-Muhal (326-350)

Bu bölümde ta'lik-ı muhal sanatı anlatılır. İnsanların bazen, konuşma esnasında, farkında olmadan bu sanata yer verdikleri söylenir. Ta'lik-ı muhal, anlamayan kimseyi derin düşüncelere daldırmak için sözü askıda bırakmak şeklinde tarif edilir. Konuyu açıklamak için örnekler verilir. “Eğer yılanın ayağını gören olsa, o, yüce cennete gezmeye çıkar.” örneğinde görüldüğü gibi herkes yılanın ayağının olmadığını bilir, fakat söylenmeye de devam edilir. Bunun gibi sözler, şair edasıyla söylenince sanat haline gelir ve şiir, çok daha güzel olur.

Der Beyân-ı Şan'at-ı Terdîd ü İştibâh/ İştibah ve Terdid Sanatları (351-355)

Birbirini takip eden üç başlık altında terdid ve iştibah ele alınır. İlk başlıkta bu sanatların tanımı ve işlevleri anlatılır. İkinci başlıkta terdidin, üçüncüsünde ise iştibahın örneği verilir.

Terdid sanatı, övgüyü reddederek kuvvetlendirmek demektir. İştibah da terdid sanatına yakındır. İşlevleri ise şiiri beğenir kılmak, su gibi akıcı hale getirmek ve şairini de yüceltmektir.

Miṣâl-i Terdîd-i Beyt/ Terdid Sanatına Örnek Beyit (356)

“Servi değil, gönül çeken ar'ar değil. O değil bu değil. Boyu nedir ya!”

Miṣâl-i İştibâh/ İştibah Sanatı Örneği (357-358)

“Boyuna servi mi desem ar'ar mı, yoksa taze gül dalı mı!”

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Şan'at-ı Tevriye vü İhâm/ Tevriye ve İham Sanatları (359-368)

Mişâl-i İhâm/ İham Örneği (369-374)

Beyt-i Der Temşil-i İhâm/ İham Örneği Hakkında Beyit (375-377)

Bu başlıklar altında tevriye ve iham sanatları anlatılır. Müstakil olarak tarifleri yapılmaz ama özelliklerine dikkat çekilir: Kinâyât şubesinde olan tevriye ve ihamın birbirine yakın fakat tarzları ayrı iki sanat olduğu söylenir. Daha sonra örnek beyitlerin açıklaması yapılır.

Der Beyân-ı İrtibât-ı Mısra'eyn/ İki Mısra Arasındaki İrtibat (378-401)

Yâver, önce mısraların aralarındaki bağın kuvvetli olmasına dikkat çeker. Mısraları birbirine iyi bağlı olmayan şiiri, üst kata çıkacak merdiveni olmayan yıkık dökük bir eve benzetir. Daha sonra konuyla ilgili bazı tariflere yer verir:

Âzâde mısra, anlamı kendi içinde tamamlanan ve başka bir mısra istemeyen mısraya denir.

Merhûn, anlamı ikinci mısrada da devam eden mısradır.

Beyitler, mısraların bir araya gelmesinden oluşur.

Tetimme (çoğulu tetimmât), birinci ve ikinci mısraların yeksadedin tavrı gibi olmasıdır.

Yeksaded, konunun destanlar gibi birbirine kuvvetli şekilde bağlanması ve bağlantının sonunda açıklığa kavuşmasıdır.

Der Ta'rîf-i Rubâ'î/ Rubai (402-403)

Rubai, tek konuda yazılan, dört mısradan oluşan, anlam bağlantısı kuvvetli olan ve kendine özgü vezni bulunan nazım şekline denir.

Der Ta'rîf-i Kıt'a vü Kaşâ'id/ Kıt'a ve Kaside (404-412)

Kıt'a ve kaside aynı başlık altında ele alınır.

Turkish Studies

Kıt'a, aynı konudaki beyitlerin birbirine bağlanmasından meydana gelir. Kıt'anın sonuna tarihler de eklenebilir. Tarihin beyit sayısı bir iki beyitten başlayarak yukarılara doğru çıkabilir.

Kaside tarzı da kıt'a gibidir. Fakat kasidede girizgah işin içine girer. Kaside, kıt'a gibi her zaman tek konulu olmaz. Böyle olmamasının sebepleri vardır. İlk olarak kasideye bir zemin lazımdır. Her zaman o zemini yapmak gerekir. Sonra övgüde girizgah olur, kimi zaman tegazzül de olur. Fahriyeden sonra dualar ile işin sonuna gelinir. Şairler, on beyitten altmış yetmiş beyte kadar kaside yazmışlardır.

Der Ta'rif-i Tahmîs-i Ğazel ü Tesdîs-i Ğazeliyyât/ Gazellerin Tesdis ve Tahmis Edilmesi (413-418)

Birbirini takip eden üç başlık altında tahmis ve tesdis anlatılır.

Tahmis iki, tesdis bir yolla yapılır. Tahmisin birine pervazi ya da mutarraf denir.

Tahmisin ilk şekli şudur: Birinci mısra yukarıda kalır. İkincisi aşağıya alınır. İkisinin arasına aynı konuda birbirine bağlı üç mısra yazılır.

Der Şan'at-ı Tahmîs-i Diğer/ Diğer Tahmis Sanatı (419-420)

Tahmisin diğer şeklinde ise gazel beyitlerinin üstüne, aynı konuda birbirine bağlı üç mısra eklenir.

Der Şan'at-ı Tesdîs/ Tesdis Sanatı (421-424)

Tesdis, beyitlerin üstüne iki beyit yahut dört mısra eklemek suretiyle yapılır.

c. Bitiş Bölümü

Hâtime-i Kitâb/ Kitabın Sonu (425-429)

Hâtime bölümünde Yâver, nazmın sanatlarını özetleyip hazır olarak sunduğunu söyler. Arif olanların işaretten hissesini alacağını belirtir. Eserini, aşk incisi ve aşk eseri olarak niteler. Gönül hediyesi olan bu yeni eserin, gönüllerde yer bulmasını ve hak ettiği değerini verilmesini arzular.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Görüldüğü gibi Yâver, mesnevilerin genel planı olan giriş bölümü, konunun işlendiği gelişme bölümü ve bitiş bölümüne uymuştur. Eserin giriş bölümünde 33 beyit (1-33), konunun işlendiği gelişme bölümünde 391 beyit (34-424) ve bitiş bölümünde ise beş beyit (425-429) vardır.

Konunun işlendiği bölüm adeta kendi içinde iki alt gruba ayrılmıştır. İlk kısımda şiir ve şair (34-139), ikinci kısımda ise edebi kurallar (140-424) anlatılmıştır. İkinci kısım üç beyitlik bir girişle başlamış ve konular şu başlıklar altında toplanmıştır:

Teşbih ü Cinâsât ü Kinâyât, San'at-ı Cem'-i Tezâd, Ta'rîf-i Teşbih-i Belîğ, San'at-ı Islâh-ı Şi'r, San'at-ı Fikr-i İddi'â'î, San'at-ı İltifât, San'at-ı Mahlas-perverî, Ta'liku'l-muhâl, San'at-ı Terdid ü İştibah, San'at-ı Tevriye vü İham, İrtibât-ı Mısra'eyn, Ta'rîf-i Rubâ'î, Ta'rîf-i Kıt'a vü Kasâ'id, Tahmîs-i Gazel ü Tesdîs-i Gazeliyyât

Teşbih, cinas ve kinaye aynı başlık altında verilmesine karşılık, ilk başlıkta sadece teşbih sanatı, cinas ve kinaye sanatları ise bu başlığı müteakiben ayrı başlıklar altında; belîğ teşbih, ayrı bir başlık altında müstakil olarak; cem'-i tezâd sanatı ve çeşitleri üç başlık altında; terdid ve iştibah, tevriye ve iham sanatları önce aynı başlıklar altında tarif edilmiş daha sonra müstakil başlıklar altında örnekleri; kıt'a ve kaside nazım şekilleri tek başlık altında; tahmis ve tesdis nazım şekilleri üç başlık altında anlatılmıştır.

Eserin başından sonuna kadar toplam 34 başlık yer almıştır.

Fenniyye-i Eş'âr'da, bilgilerimize göre, şu sanatlara ilk defa tesadüf edilir: Mahlas-perverî, iştibah, iddia ve ıslâh-ı şi'r.

Tercüme sanat olarak değerlendirilir.

Tezad sanatının “cem'-i tezad” olarak anılması ve “mahfi tezad” ve “âşikâr tezad” olarak ikiye ayrılmasına ilk kez rastlanır.

Tetimme/tetimmât ve yeksaded, ilk defa ele alınan konulardır.

Tahmis-i mutarrafa, pervâzi denildiğine ilk defa şahit olunur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Sonuç

Şiir, şair ve edebi kurallarla ilgili yazılan eserlerin tespiti, yeni yazıya aktarılması ve mukayese edilerek incelenmesi, klasik şiirimizin belagat anlayışının ortaya konması açısından çok önemli olduğu anlaşılmıştır. Çalışmamızda konuyla ilgili yazılan Fenniyye-i Eş'âr'ı ilk defa bilim âlemine tanıtmış bulunmaktayız. Böylece bu alanda yapılacak yeni çalışmalara önemli bir katkı sağlamaya çalıştık.

Fenniyye-i Eş'âr'da, şiir yazmanın incelikleri ve şairin dikkat etmesi gereken kurallarla ilgili çok önemli tespitler bulunmaktadır.

Fenniyye-i Eş'âr, Enderunlu Hasan Yâver tarafından mesnevi nazım şeklinde kaleme alınmıştır. Şiirin mahiyeti, şairin dikkat edeceği kurallar ve edebi sanat ve nazım şekilleri gibi edebi kuralların neler olduğuna dair yazılan manzum tarzdaki bilinen tek eserdir. Aralık 1796 (23 Recep 1211) tarihinde kaleme alınmıştır. Toplam 429 beyittir. Aruzun serî bahrinin “müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün” kalıbıyla yazılmıştır. Vezin kusuru hemen hemen hiç yoktur. Mesnevilerin genel planına uygun olarak giriş, konunun işlendiği ve bitiş olmak üzere üç bölümden meydana gelmiştir. Sade bir dil kullanılmıştır. Eserin bilinen tek nüshası, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde T. 5458 numarada kayıtlı yazmanın 59b-78b varakları arasındadır.

Eserde, teşbih, cinas, kinâye, cem'-i tezat, teşbih-i belîğ, ıslâh-ı şi'r, iddi'â'î, iltifât, mahlas-perverî, ta'liku'l-muhâl, terdid, iştibah, tevriye, iham gibi edebi sanatlar; mısra, rubâî, kıt'a, kaside, tahmis ve tesdis gibi nazım şekilleri ile ilgili konular ele alınmıştır. Ayrıca, sanatların tanımları yapılmış, işlevleri anlatılmış ve konunun aydınlığa kavuşması için örnekler verilmiştir.

Mahlas-perverî, iştibah, iddia ve ıslâh-ı şi'r gibi sanatlara ilk defa Fenniyye-i Eş'âr'da rastlanır. Tercüme de sanat olarak değerlendirilir. Tezat sanatının “cem'-i tezat” olarak anılması ve gizli ve açık olarak ikiye ayrılması ilk defa bu eserde görülür. Tetimme/tetimmât ve yeksaded konuları da ilk defa ele alınır. Tahmis-i mutarrafa, pervâzi denildiğine ilk defa Fenniyye-i Eş'âr'da şahit olunur.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Fenniyye-i Eş'âr'ın Metni
Hâzâ Kitâb-ı Fenniyye-i Eş'âr Nâzîmuhu Yâver-i Zâr

[Müfte^ç ilün/ Müfte^ç ilün/ Fâ^ç ilün]

(59b)

- 1 Besmele-i hamd-i Cenâb-ı Hudâ
Taşlıye-i rûh-ı şeh-i enbiyâ
- 2 Tarziye evlâdına aşhâbına
Medh ü şenâ tâbi^ç vü aḥbâbına
- 3 Ed^ç iye-i Ḥazret-i şâh-ı cihân
Ya^ç ni Selîm Ḥân-ı şeh-i kâm-rân
- 4 Cümleye da^ç vâtı ehem belki farz
Çünkü odur pâdişeh-i rüy-ı arz
- 5 Ḥaḫ ide tahtında anı ber-devâm
^ç Adli ile bula cihân intizâm

Der Zîkr-i Nâm-ı Mü'ellif

- 6 Evvel-i dîbâcede ba^ç d-ı du^ç â
Nâm-ı mü'ellif añılur ibtidâ
- 7 *Yâver-i bî-mâye vü bî-çâre-dil*
(60a) Zâr-ı ḥazîn-ḥâtır u âvâre-dil
- 8 Ya^ç ni bu âvâre-i vâdî-i aşḫ
Rükbe-zen-i meclis ü nâdî-i aşḫ
- 9 Eyledi taḫşîline şi^ç rûñ heves
Ḥâşıl olup eyledigi mültemes
- 10 İtdi bir üstâda muvaffaḫ beni
Ḥazret-i Feyyâz-ı kerîm ü ğanî
- 11 Müddet-i endekde ser-efrâz olup
Kesb-i ma^ç ârif ile mümtâz olup
- 12 Kâ^ç ide-i şi^ç ri ta^ç allüm idüp
Vezn ile eş'ârı tekellüm idüp

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 13 Kā'ide-i şî'ri ki halleyledüm
Şâ'ir olup kesb-i kemâl eyledüm
Sebeb-i Te'lîf
- 14 Var idi bir gül-bün-i bâğ-ı hüner
Fenn-i nazım idi ana mu'teber
- 15 'İllet-i gâ'iyye-i taḥşîl idi
Nüşa-i 'aşkum aña tekmīl idi
- 16 Ğonce-i gülzâr-ı leṭâfetdi ol
Sünbül-i büyâ-yı zarâfetdi ol
- 17 Dilde idi ğamzesinüñ yâresi
Yoğ idi hiç yâresinüñ çâresi
- (60b)
- 18 Serv-i ser-efrâz-ı çemenzâr-ı 'aşk
Gül-bün-i nâr sitte-i gülzâr-ı 'aşk
- 19 Bâğ-ı hünerde yetişen nev-nihâl
Serv-i çemen şuffe-i ğunc u delâl
- 20 Ṭab'ı selîs idi çü dürr-i nazîm
'Aşkı derûnumda 'azâb-ı elîm
- 21 Şî're heveskâr idi çün ol perî
Eyledi cân u dilümi serserî
- 22 Ṭâlib idi kesb-i kemâl itmege
Sözlerini siḥr-i ḥelâl itmege
- 23 Didi baña bir gün o nev-res-cüvân
Şan'at-ı şî'riyyeyi kılsañ beyân
- 24 Çün dür-i manzûm ola o nazm ile
Neşr ola 'âlemlere dilden dile
Der Beyân-ı İ'tizâr-ı Te'lîf-i Manzûm
- 25 Didüm o dem ol gül-i zîbendeye
Her ne kim emr eyler iseñ bendeye
- 26 Ez-dil ü cân ben iderüm imtişâl
Emre muṭî' olmamağa yok mecâl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 27 Nazm ile olmaz şanırum dil-nişin
Nazm olur gerçi ki dürr-i şemîn
- 28 Şerhe yine kâ' ide muhtâc olur
Gerçi ma'ânîsini ehli bilür
- 29 Her ne kadar itdüm ise i' tizâr
Diñlemedi ol şeh-i 'âlî-tebâr
- (61a)
- 30 Râgıb idi nazma o dürr-i yetim
Şâ'ir idi hem-çü *Nedîm* ü *Nazîm*
- 31 Emrine râm olmamak emr-i muhâl
Eylemedüm terki için kıl ü kâl
- 32 Aldum ele hâmeyi yazdum hemân
Eyledi elâfin 'ıyân müste'an
- 33 Kâ' ide-i nazmı çün iş'ârdur
İsmi de *Fenniyye-i Eş'âr*'dur
Der Beyân-ı İhtirâ'-ı Şi'r
- 34 Diñle begüm *Yâver*-i dil-dâdeyi
Gösterür eş'âra reh-i câddeyi
- 35 Şi'ri güzel söylemenün tarzı var
Şan'at-ı eş'âr ile ey gül-'izâr
- 36 Şi're heveskâr olan ehl-i zekâ
Bilmelidür hayli luğat ibtidâ
- 37 Ezberine almalıdır eñ ekal
Hâşılı biñden mütecâviz gâzel
- 38 Her biri memdûh-ı ekâbir ola
Muntehâb-ı şâ'ir-i mâhir ola
- 39 Hem oқи eş'ârı revân u selîs
Güş iden aḥbâba gele tâ nefîs
- 40 Öğrenegör şâ'irün etvârını
Tarzını ta'birini reftârını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

(61b)

- 41 Söylemege şî'ri heveskâr iseñ
Hıfzıña al bir niçe eş'ârı sen
- 42 Baķ nice tayyeylemiş eş'ârını
Gör kudemānuñ daķı eṭvârını
- 43 Tāze ma'āniler idüp ihtirā'
Şî'ri olur şā'ire tāze metā'
- 44 Söylemege şî'ri selāset gelür
Hıfz iderek ṭab'a leṭāfet gelür
- 45 Kāmil olup tāze mezāmīn bulur
Ma'rifeti gün gibi efzūn olur
- 46 Şan'at-ı eş'ârı güzel bilmeli
Söylemenüñ ṭarzını öğrenmeli
- Der Tenbîh-i Reftâr-ı Eş'âr*
- 47 Medḥi medîḥ hezli hezil zemmi zem
Her birinüñ ṭarzını bilmek ehem
- 48 Her birinüñ ṭarzi var eṭvârı var
Şânına lâyıķ dūr-i güftârı var
- 49 Vaşf-ı ulūhiyyet ü na't-ı resül
Midḥat-i aşḥāb-ı güzīn ü betül
- 50 Medḥ-i şehān u vüzerā vü kibār
Midḥat-i şüc'ān u şecā'at-şî'âr
- 51 Her birinüñ ṭarzi var ādābı var
Her birinüñ cāme vü eşvābı var

(62a)

- 52 Her birisi başķaca medḥ olunur
Her birine dürlü şenā bulunur
- 53 Başķaca medḥiyyeye üslüb var
Medḥ olunur gerçi ki maḥbüb var
- 54 Ṭarz-ı ğazel medḥdür ammā diger
Olsa da medḥiyye me'ālî eger

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 55 Tavr-ı mediğ başka kadiğ başkadır
Hiç ola mı hicv ile medhiyye bir
Der Tenbîhât-ı İhtirâ'-ı Şi'r
- 56 Ey nigehi cân u dilün âfeti
Hâl olur insâna şî'ir şan'atı
- 57 Yoğsa te'emmülle tefekkür ile
Şan'at-ı eş'arı tezekkür ile
- 58 Söyleme kâbil mi bedîhî suhan
Olsa dağı her ne kadar ehl-i fen
- 59 Ya'ni düşünmeksizin inşâ ider
Şâ'ir olan şî'ri ki imlâ ider
- 60 Her şeyüñ aşhâbı var erbâbı var
Her kütübün faşlı var ebvâbı var
- 61 Şan'at-ı eş'arı gel üstâda şor
Kûhları delmegi Ferhâd'a şor
- 62 'Âşıkâ şor hüsni dil-ârâ nedür
Şâ'ire şor mışra'-ı garrâ nedür
- (62b)
- 63 Yek fen olan şâ'ire şâ'ir dinür
Şan'at-ı eş'ârda mâhir dinür
- 64 Kim dise ma'lûm baña her fûnûn
Di aña havf eyleme ehl-i cünûn
- 65 Cümle fûnûmı kişi bilmek muhâl
Her şeyi öğrenmege yokdur mecâl
- 66 Bilse de bi'l-cümle bilür her feni
Bilme kemâliyle ne mümkün anı
- 67 Fennini şî'rün hele taşşîl kııl
Tarzını âdâbını tekmi'l kııl
- 68 Şî'r ile inşâyı tutup yek-nesak
Şâ'ir olup münşi olup zevka bak
- 69 Eyle tettebbu' selef eş'arını
Ögrenesin tarzını âdâbını

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 70 Her birine eyleme taqlīd līk
Ġāyet ile olsa da eṭvārī nīk
- 71 Lafzı güzel bir niçe eş'ār var
Līk mezmānīni degil sāzkār
- 72 Lāzım olan şī' rde mazmūndur
Lafz ise ma' nāsına maḡrūndur
- 73 Şī' r diyüp cem' -i luġat eyleme
Her geleni ḡāṭıruña söyleme
- 74 Ba' zısı cem' -i luġat itmiş belī
Ḳā' ide-i şī' r yirinde velī
- 75 Baġ eşer-i Nābi'ye ey gül-mizāc
Ḳalmaya hiç bir luġata iḡtiyāc
- (63a)
- 76 Ġayrı luġat cem' ine itme heves
Nābi-i merḡūmuñ o dīvānı bes
- 77 Sāde şī' ir söyleme āsān degil
Her güzele cāmesi cūsban degil
- 78 Cāmesi olursa ne olur güzel
Lafz ile zengin mi olur yā ġazel
- 79 Şī' ri şaḡm söyleme inşā gibi
Münşi-i bī-māye-i ḡod-rā gibi
- 80 Vezn için elfāz-ı mükerrer ile
Gelmeye elfāz-ı ġarībe dile
- 81 Lafz-ı ġarībe hele meş'ūmdur
Ḥarf-i tenāfūr ise mezmūmdur
- 82 *Ḥaşv-i kelāmı* çıkarup atasın
Nazmuña şāyeste luġat ḡatasın
- 83 Nazmuñı ḡıl *ḡaşv-i kelāmdan* berī
Çün dūr-i manzūm di nazm-ı teri
- 84 Farsi'le vir zīneti eş'āra hep
Lafz-ı ' Arab Türki'ye virmez ṭarab

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 85 Şi' rüñe gâyet ile diĸkatler it
Şan' at ile söylemegi ezber it
- 86 Şan' at ile eyle mü'esses edâ
Şi' r-i teri söyler iken dâ'imâ
- 87 Faşş-ı nigîn gibi otursun sözün
Cevher-i nâ-yâbveş olsun sözün
- 88 Ba' zıların şî' ri olur bî-me'âl
Muştalaĸ elfâz ile sâde maĸâl
- (63b)
- 89 Muştalaĸ eş' âri idüp iddiĸâr
Eyleme sen kendiñe sermâye var
- 90 *Ĥaşv* suĸan şî' rde pek nâ-becâ
Câme-i zer-târda hem-çün yama
- 91 Ĥâmeyi çün esb-i rehe uydurur
Hegbesine buldıĸını doldurur
- 92 Vezne hele diĸkat it ey âftâb
Olmaya şî' ründe şaĸın irtikâb
- 93 Şi' riñi kıl lü'lü-i manzûmvâr
Nazmuñı kıl gâyet ile âbdâr
- 94 Mışra' ınuñ ikisi de naĸz ola
Fıtıĸ u bâdem gibi yek-maĸz ola
- 95 Mışra' -ı evvel ola ey hoş-ĸırâm
Mışra' -ı şânisine merbû-ı tâm
- 96 Mışra' -ı evvelleri yap ibtidâ
Aldırarak mışra' -ı şânî aña
- 97 Her ĸazelûñ ey ruĸı gül serv-ĸad
Ekşerinûñ beyti olur beş 'aded
- 98 Her suĸanuñ lafzına kıl ihtimâm
Eyleme ta' bîrde teşbîh-i ĸâm
- 99 Olmasa elfâzı mülâyim eger
Çirkin olur ĸüsn alamaz şî' r-i ter

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 100 Her söze elbetde münāsib olur
Şā'ir olan anı arar da bulur
- 101 H̄ātır-ı maẓmūna gele nā-gehān
Lafz-ı mülāyim ile vir h̄üsn ü ān
- (64a)
- 102 Her ğazelūñ evveli maṭla' olur
Her ğazelūñ āhiri maḳṭa' olur
- Der Tenbīh-i Elfāz-ı Münāsibe vü Mülāyime*
- 103 Lafz-ı mülāyim o söze didiler
Birbirine uya çü şīr ü şeker
- 104 Serv-i sehī ile çü ḳadd-i nigār
Bāzu-yı 'uṣṣāḳ ile şāḥ-ı çenār
- 105 Ğonce ile la' l-i leb-i nev-resān
Gül ile gül-berg-i ruḥ-ı dil-berān
- 106 Kākül ü ḥaṭ sūnbül ü şeb-bū ile
Dürr ü dişi cānanuñ incū ile
- 107 'Anber ile müşgile ḥāl-i siyāh
Nergis-i ḥūn-ḥ'ār ile çeşm ü nigāh
- 108 La' l-i leb-i dil-beri şahbā ile
Gerden-i billürını mīnā ile
- 109 Sīneyi āyīne-i billür ile
Levn-i ruḥuñ şafvetini nūr ile
- 110 Her neye teşbīhe münāsibse hep
Şi'riñi ol vech ile ḳıl mūntaḥab
- 111 Ba' zısı cinsi ile bulur revāc
Ba' zısı zıddıyla ider imtizāc
- 112 Gerçi ki oḳ toĝrı kemān egridür
Egri ile toĝrı olur bunda bir
- (64b)
- 113 Ebru-yı ḥūbān daḥı kecdür belī
Tīr-i müjeyle yaraşır ḥoş velī

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 114 Gerçi kılıc egri olur dâ'imā
Egriligi oldu münāsib aña
- 115 Cümlesini yazsañ olur bir kitāb
Birkaçın itdüm burada intiḥāb
- 116 Buña kıyās eyle kuşurun şehā
İşte bu beyt ola saña reh-nümā
- 117 Her sözünün lafzı mülāyim ola
Birbirine her biri lāzım ola
- Der Fazīlet-i Şi'r ü Sırr-ı Gayb-ı Şā'iri*
- 118 Şi' re heveskār olan insān olur
Ṭālibi hem şāhib-i 'irfān olur
- 119 Ḥazret-i Ādem didi şi' r evvelā
Şā' ire mevrūş-ı pederdür bu hā
- 120 Ehl-i suḥan 'ālime mergūb olur
Şāhid-i maẓmūn gibi maḥbūb olur
- 121 Ehl-i suḥan ādemi herkes sever
Herkesün 'inde olur mu' teber
- 122 Şā' ir olan 'ālim-i ma' nā olur
Her sözi zībā vü dil-ārā olur
- 123 Şā' irün a' laları olur hümām
Şā' ir olur maẓhar-ı sırr-ı kelām
- (65a)
- 124 Her sözi sermāye-i 'irfān olur
Vefḳ-i maḥal olmağa şāyān olur
- 125 Ehl-i ḥired ekşeri şā' ir olur
Ḥikmete her bir sözi dā' ir olur
- 126 Dehrde bir neş'e-i 'uzmā olur
Bunları hep şā' ir-i ğarrā olur
- 127 Şā' iri eş' arı ider terbiyet
Derdine güftarı virür tesliyet

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 128 Şâ'ir olan hâzin-i Raḥmân olur
Şi'r-i hikem-perveri bürhân olur
- 129 Kâlb-e dinür Ka'be-i ehl-i şafâ
Kâlb-e dinür hâşılı beyt-i Hudâ
- 130 Şâ'ir olan kâlbine mâlik olur
Vâşıl-ı Haḫ olmağa sâlik olur
- 131 Şâ'irüñ endişesi Allâh olur
Vâkıf-ı hâl-i dil-i âgâh olur
- 132 Hâzret-i pîr şî're kerâmet didi
Hâşıl-ı Kîmyâ-yı Sa'âdet didi
- 133 Fikr ü şî'r ü kâlb-i kim eyler celî
Fikr iderek şî'ri olursun velî
- 134 Cümle velîñüñ güzel eş'arı var
Her birinüñ bir niçe âşârı var
- 135 Şâ'ir olan kurb-ı İlähî bulur
Vâkıf-ı esrâr-ı İlähî olur
- 136 Şâ'ir aña dirler o 'âşık ola
Söylediği kavilde şâdık ola
- (65b)
- 137 Herze suḥan şâ'ire şâ'ir dimem
Kim vire güftârı derûna elem
- 138 Şî'r aña dirler dinile 'aşk ile
Gerçi ki taḥşîl olunur meşk ile
- 139 Şan'atını öğrenüp üstâddan
Ma'na bula 'âlem-i îcâddan
Der Beyân-ı Şanâyi'-i Şî'riyye
- 140 Şan'at-ı şî'rüñ ki nihâyâtı yok
Kâ'idesinüñ daḫı gâyâtı yok
- 141 Eyleyeyüm ben saña ba'zın beyân
Hıfzına almağa çalış sen hemân

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 142 Şan' atun evvel bilüp esmâsını
Ögrenesin sonra müsemmasını
Der Teşbîh ü Cinâsât ü Kinâyât
- 143 Şi' rde teşbîh ü kinâyât olur
Şi' rde envâ' -1 cinâsât olur
- 144 Şi' rde teşbîh aña dir şâ' irân
Ya' ni suhan-perver ü mu' ciz-beyân
- 145 Beñzedilen nesne münâsib ola
Hâşılı teşbîhine lâyıķ ola
- 146 Bâde-i gül-gûna virür hâleti
Rengi ile bezme virür zîneti
- (66a)
- 147 Sâğar-ı la' lîn ü leb-i dil-berân
Ancılayın neş'e-resândur hemân
- 148 Anuñ için cümle-i ehl-i hüner
Bâdeyi la' l-i lebe beñzetdiler
- 149 Gül daħı rüyuñ gibi hândândur
Revnaķ-ı bazar-ı gülistândur
- 150 Anuñ için güllere teşbîh ider
Anı suhandân olan ehl-i hüner
- 151 Bülbül-i şeydâ ise nâlenededür
Hasret-i gülzâr ile giryendedür
- 152 Mevsim-i feryâdda ârâmı yok
Gonciler ağzında gezer nâmı yok
- 153 Tâbe-seher râhatı yok h'âbı yok
Hûmı aķar dîdesinüñ âbı yok
- 154 Anuñ için haste vü' aşıkıların
Âteş-i hasret ile yanıkların
- 155 Murğ-ı dili buña olundı mişâl
O da bu da derd ile çün bî-mecâl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 156 Şem‘ a yaqar cismini pervāneler
Şem‘ ile şeb zeyn olıcaq hāneler
- 157 Vuşlatı yanmağladur ol bī-kesūñ
Sen dağı yan çıkmasun ammā sesūñ
- 158 Rāh-ı fenāya giren ‘āşık-mişāl
Da‘ vi-i ihlāşda şādık-mişāl
- 159 Urdı yanar āteşe cān u serin
Nār-ı caħīm eyledi şankim yirin
- (66b)
- 160 Bū‘l-hevesūñ gerçi maqāli budur
‘Āşık-ı hāşşuñ hele hāli budur
- 161 Gerçi ki pervāne yanar maħv olur
Bāde-i dīdāra qanar maħv olur
- 162 Ğālib aña yanması ‘āşıklarūñ
Āteş-i hicrān ile yanıklarūñ
- 163 Şu‘ le-i ‘aşq ile yaqar cānımı
Yārūñ aņup hūsnini vū ānını
- 164 Her dem ü ān yanmada dil-dādeler
Cān virüp almaqdadur üftādeler
- 165 Anuñ için aña olunur mişāl
‘Āşık-ı cān-dāde vū ħub iştīmāl
- 166 Lafz-ı münāsibde şebāhet şebīh
İstemez ammā anı bil ey vecīh
- 167 Her ne ki elfāza mülāyim ise
Anda anı anması lāzım ise
- 168 Cümlesini zikre ider ihtimām
Nazmda her şā‘ir ü mīr-i kelām
- 169 Lafz-ı mülāyim buña gerçi yaqın
Başqa şebāhet yine ey hūr-ı ‘īn
Der Ta‘rif-i Tecnisāt

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 170 *Haḫ*da olur *lafz*da olur cinās
Anı bilür cümle ma' ānī-şinās
- 171 Gāhice *nākış* u gehī *tām* olur
Ma' ni-i bī-gāne aña rām olur
- (67a)
- 172 *Haḫ*da cināsı yazayum ibtidā
Lafz u ma' ānīdekini şāniyā
- 173 *Haḫ*da olan *hüsn* ü *hasen* gibidür
Şümn ü *şemen* 'adn ü 'aden gibidür
- 174 Lafzı olur hey'et-i imlāda bir
Līk degil her biri ma' nāda bir
- 175 Hem de kırā'atda muğāyir olur
Yazılış imlāda velī bir olur
- 176 Līk begüm *lafz*da olan cinās
Ma' ni-i elfāzda çün iktibās
- 177 Gāhi olur ma' nası bir lafzı bir
Gāhice de lafzı daḫı ğayrıdur
- 178 Lafzı ki ma' nā ile olmaya bir
Bağ meşelā işte şunuñ gibidür
- 179 Farğ idemez hüsnüñi şüfī-i ḫar
Gāv gibi yüzüne bel bel *bağar*
- 180 Tām olıcağ ma' ni-i lafz-ı cinās
Hoşlığımı eyle bu sözden kıyās
- 181 Oldı ayuñ on beşi ey rüşen *ay*
Rüyuñı gösterme misin baña *ay*
- 182 Lafz ile imlāsı bunuñ gerçi bir
Ma' ni-i elfāzı velī başkadur
- (67b)
- 183 *Tīr* ü *teber pīr* ü *büber* gibidür
Şīr ü *şütür seyr* ü *siyer* gibidür

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 184 Gerçi kim elfâzınıñ imlâsı bir
Noğtaları lîk muğâyircedür
- Der Beyân-ı Şan'at-ı Kinâyet*
- 185 T̄arz-ı qadîm-i şu' arâ-yı kühen
Cümle kinâyât idi t̄avr-ı suhan
- 186 Enveri H̄âkâni Senâyî H̄akîm
Şeyh Nizâmî vü Şifâyî H̄akîm
- 187 Niçe esâtîz-i qadîm ü kühen
Nuṭṭ-ı belîğânesi oldu bu fen
- 188 Şoñra gelenler anı terk itdiler
Vâdi-i nâ-reftelere gıtdiler
- 189 T̄arz-ı kinâyâtı beyân idelüm
Peyrev-i üstâd olalum gidelüm
- 190 T̄arz-ı kinâyât aña dir şâ' irân
Mâhir ü hoş-lehce-i 'ilm-i beyân
- 191 Her şeyi esmâsı ile söylemez
İsm ü müsemması ile söylemez
- 192 Bâde dimek istese dir âb-ı ter
Lü'lü-i dendânına yârüñ güher
- (68a)
- 193 Şîşe dimek istese dir âb-ı huşk
H̄âl-i ruḥı söylemek isterse müşk
- 194 Dîdeye nergis ruḥ-ı cânâna gül
Gonce-i la' l-i leb ü elinde mül
- 195 Âyineden sîm-ber eyler murâd
Bâd-ı şabâdan ḥaber eyler murâd
- 196 H̄âlini bu t̄arzda ḥikâyet ider
Her sözi bir şeyle kinâyet ider
- Der Beyân-ı Şan'at-ı Cem'-i Tezâd*
- 197 Revnaq-ı eş'ârı ider izdiyâd
Naẓmdaki şan'at-ı cem'-i tezâd

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 198 Cem^ç -i tezâduñ dağı envâ^ç ı var
Gâhi olur *maḥfi* gehî *âşikâr*
- 199 Maḥfi tezâd ana dir ehl-i suḥan
Anı tezâd şanmaya her bir gören
- 200 Diḳkat iden farḳ ide ma^ç nâsını
Añlamayan bilmeye ñmâsını
- 201 Lîk degil öyle tezâd-ı celî
Andaki zıddıyyet olur müncelî
- 202 Söyleyeyim her birisine mişâl
Fehm idicek itmeyesin ḳîl ü ḳâl
- 203 Aña dinür cem^ç -i tezâd-ı nihân
Kim vire zıddıyyeti ḳalbe gümân
- (68b)
- 204 İşte bu beyti aña temşîl ider
Baḳ ne güzel ḥâme-i mu^ç ciz-eşer
- 205 “Hicri ile oldı çü ‘aşḳum füzün
Oldı o meh-pâre baña germ-ḥün”
Der Şerḥ-i Beyt-i İstişhâd
- 206 Bârid ü raḥb oldı mehün ḥıyneti
Eylemez eşyâ ile germ-ülfeti
- 207 ‘Aşḳ ise çün âteş-i süzândur
Sîne-i ‘uşşâḳ çü nîrândur
- 208 Serd ile germ itmez iken ictimâ^ç
İtmez iken birbirine el-vedâ^ç
- 209 Eyledi hicrinde çü ‘aşḳum ḡulû
Oldum o meh-pâre ile rû-be-rû
- 210 Gelmek ile böyle ḥafî bir yire
Baḳ ne güzel ḳayd olunur deftere
- 211 Böyle bu mazmûnda biñ beyt olur
Diḳkat idüp kim ki ararsa bulur

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Temşîl-i Cem' -i Tezâd-ı Âşikâr

- 212 Cem' -i tezâd olsa eger âşikâr
Mişli anuñ bî-^ç aded ü bî-şümâr
(69a)
- 213 Gök ile yir arasına kııl nigâh
Bağ ne ki var cümle beyâz u siyâh
- 214 Zülmet ü envâr ile leyl ü nehâr
Rûz u şeb ü tatlı acı âb u nâr
- 215 Huşk ile ter ^ç ulvi ile süfligân
Şağ u ^ç alîl pîr ile nev-cüvân
- 216 Zîd olarak her ne ki mevcûddur
Mişli anuñ bûd ile nâ-bûddur
- 217 Kışa uzun birbirinüñ zıddıdur
Kemle füzûn birbirinüñ zıddıdur
- 218 Cümlesi yazılması mümkün degil
Kâ^ç idesin zihnüñe al aña bil
- 219 Bunları bir yirde görürseñ eger
Cem' -i tezâd oldıgını vir haber
- 220 Şâ^ç ir-i hoş-gûlara sermâyedür
Cem' -i tezâd şan^ç atı bî-gâyedür
- 221 Sözlerine şâ^ç ir-i mu^ç ciz-beyân
Cem' -i tezâd ile virür hüsñ ü ân

Der Ta^ç rîf-i Teşbîh-i Belîğ

- 222 Şâ^ç ir-i dâñâ-dil ü âzâde-ser
Bir şeyi çün bir şeye teşbîh ider
(69b)
- 223 Eylese teşbîhini cesbân-ter
Aña da teşbîh-i belîğ didiler
- 224 İtmeli teşbîh-i belîği beyân
Güş idicek qalmaya zann u gümân
- 225 *Ahşeni şî^ç r ekzebühü* didiler
Aña begüm hep küberâ-yı hüner

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

-
- 226 Şi'ir-alūd hüsniñi iğrāk ile
Olmasa ger cümlesi gerçek bile
- 227 Līk yalan olsa da uyğun ola
Serv-қadān gibice mevzūn ola
- 228 Eyleyelüm biz burada bir mişāl
Tā ki bu da' vāmıza ola mecāl
- 229 Olsa da yārūñ ger uzun қāmeti
Şā'irūñ artırmaq olur 'ādeti
- 230 Artırur ammā boyı teşbīh ile
Artar anuñla yine luḫfi bile
- 231 'Ar'ar ile serv ile teşbīh ider
Şāḫ-ı gül-i ter ile teşbīh ider
- 232 Yoḫsa mināre dikili taş dimez
Her bir uzun şey ile şābāş dimez
- 233 Қаşlara dir gerçi hilāl ü kemān
Қavs-ı қузаḫ dimeде eyler gümān
- 234 Kırpige dir nāvek ü tīr-i қаzā
Nīze süñü dimegi görmez revā
- 235 Beñzese de māha ruḫ-ı mihr ü gün
Ay çiçeği olmaz aña rū-nümün
- (70a)
- 236 Bīni vü engüştine yārūñ elif
Ḥaṭṭ u ruḫa mihr ü meh-i münḫasif
- 237 Parmağa bir kimse dimez çün ḫıyār
Olsa da zībişi de bāğ u bahār
- 238 Şāhid-i bāzār oyun olsa ger
Cevr ü cefā olsa da kārı eger
- 239 Gelse ḫaṭı şā'ir olan söylemez
Bu oyunuñ bitdi şaḫalı dimez
- 240 Hezl ü mizāḫ itme murād eylese
Yoқ zararı böylesine söylese
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 241 Yoḥsa temeddüḥde bu teşbîhler
Urmağa beñzer ḥara rezîn eger
Der Beyân-ı Şan'at-ı İslâh-ı Şi'r
- 242 Şi' rüñ olur ḥurdeleri bî-şümār
Güş idüp kesbine kııl i' tibār
- 243 Her ne ise lâzıme-i şâ' irān
Kesbine kııl ya' ni anuñ der-miyān
- 244 Fennini taḥşîl kııl üstāddan
Behrever ol mürşid ü irşāddan
- 245 Söylemege eyle heves ba' d ezîñ
Tā kim ola şî' r-i terüñ dil-nişîñ
- 246 Lafzı zebān-zed ola ma' nāsı ḥüb
Şi' rüñi evrād ide ehl-i kıulüb
- (70b)
- 247 Olmaya bir lafzı şaḳın nā-becā
Şan'at-ı İslâhı görürler revā
- 248 Şā' ir-i pür-ma' rifet ü mû-şikāf
Āyine-i ṭab' u dili k'ola sâf
- 249 Şırf nigāh idicek eş' āra hep
Diḳḳat ider bî-ğarāz bî-sebeb
- 250 Görse ki bir beytini bir şā' irüñ
Zu' mı ile bu hünere māhirüñ
- 251 Ḥüsni güzel cāmesi nā-ḥoş ola
Ya' ni ' ibārātı müşevveş ola
- 252 Ba' zı maḥallin bozup işlāḥ ider
Ma' rifetüñ gün gibi izāḥ ider
- 253 Kā' ili görse anı ğayrın şanur
Ma' rifetüm var dimege utanur
- 254 Böylece taşḫîḥ olan ebyāt hep
Olmalı taşḫîḥ idenüñ bî-ta' ab

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 255 *Şan'at-ı tazmîn* yakındur buña
Zammolunur mısra' -1 diğeri aña
- 256 Lîk o şart ile zamîme ola
Ma'ni-i manzûme terakki bula
- 257 Hem dağı tebdîl ola ma'nâ-yı beyt
Ola füzûn ma'ni-i ra'nâ-yı beyt
- 258 Şan'at-ı işlâh ile tazmînler
Böyle olursa olur ey pür-hüner
- 259 Yoğsa bozup ğayrınıñ eş'arını
Añlamayup tarzını güftarını
- (71a)
- 260 Lafz-ı becâsın çıkarup nâ-becâ
Şan'at-ı işlâh kıoya nâm ana
- 261 Beyt-i müzeyyenleri idüp ğarâb
Eyleye âhûr-ı ğarân u devâb
- 262 *Şan'at-ı işlâh* dimezler aña
Kim ki görür ise ider bed-du'â
- 263 *Şan'at-ı ilmâm* yakındur buña
Ancak anuñ tarzı da ğayrı edâ
- 264 *Terceme* vâdisi dağı başkadur
Her birin öğrenmede var niçe sır
- 265 *Şan'at-ı ilmâmı* diyem evvelâ
Tercemeyi söyleyeyüm şâniyâ
- 266 Şan'at-ı ilmâm aña dir ehl-i fen
Ya'ni ki dânişver-i ehl-i suğan
- 267 Ğayruñ alup ma'ni-i beytüñ tamâm
Ğayrı 'ibâretle virürler niżâm
- 268 Dağı leţâfet bula mazmûn-ı beyt
Dağı ğalâvet bula mazmûn-ı beyt
- 269 Böylece olur ise sirkat degil
Dağl olunur tarz u ğabâhat degil

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 270 Ma'na vü maẓmûna gelürse ĥalel
Olmaz ise hem daĥı lafzı güzel
- 271 Beyt-i ẓadîmüñ k'ola maẓmûnı ĥüb
Sen o zamân itmiş olursun 'uyüb
- (71b)
- 272 Nev-hevesüñ kârı degildür bu kâr
Seng-i ẓa'nla olunur seng-sâr
- 273 'Älem aña bir niçe 'illet bulur
Sârîķ-ı maẓmûn diyü şöhret bulur
- 274 *Tercemenüñ* şan'atı lîkin diger
Ĥoşca ider ise olur ol hüner
- 275 Fârîsi vü Tâzî vü sâ'ir zebân
Her ne lisândan ise çün tercemân
- 276 Ĥarf-be-ĥarf lafz u 'ibârât ile
Ĥâfiye vü vezne ri'âyât ile
- 277 Ėayrı lisânla anı itmek beyân
Olur o ehl-i dile bir armağan
- 278 Eyledi bu himmeti bir pür-hüner
Ya'ni Naĥîfî-i kerâmet-eşer
- 279 Meşnevi-i Ĥazret-i pîre tamâm
Virdi ne hoş terceme ile nizâm
- 280 Rûĥ-ı revânı ola âbâd u şâd
Zevķı cinân içre bula izdiyâd
- 281 Eyledi bir mu'ciz-eşer kim o zât
Oldı pür âşârı ile kâ'inât
- 282 Biri daĥı mihr-i cihân Lâmi'î
Pîr-i suĥandân u beyân Lâmi'î
- (72a)
- 283 Terceme itdi selef âşârını
Anlara şarf eyledi güftârını
- 284 Müddet-i 'ömründe otuz cild kitâb
Yapdı ki her birisi faşlü'l-ĥitâb

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 285 Tercemedür cümlesi anuñ velī
Her biri çün mihr-i cihān mūncelī
- 286 Dağı niçe şā'ir-i sihr-āferīn
Oldı bu şan'at ile hıdmet-güzīn
Der Beyān-ı Şan'at-ı Fıkr-i İddi'ā'ı
- 287 Tāyy-ı mezāmīn k'ola bā-iddi'ā
Nazma virür zīnet-i hüsn ü bahā
- 288 Tāze ider tarz-ı kadīmi bu fen
Dil-ber-i tıfla döner eski suhan
- 289 Bağ nice olur diyeyim iddi'ā
Fehm idicek itmeyesin tā ḥaṭā
- 290 Şā'ir ider bir niçe güft ü şinīd
İtdiği da'vālar birer bī-vücūd
- 291 Bād-ı şabā ile ider güft-gū
Serv ile seyrāna gider sü-be-sū
- 292 Ehl-i suhan cānsız cānlandırur
Hüsn virüp bütleri ānlandırur
- 293 Ābımı elmāsuñ ider cūy-bār
Kıt'a-i yāḳūtı ider kūh-sār
- (72b)
- 294 Ğamze-i cānānı ider ḳahramān
Dīde-i seḥḥāreyi şāhib-ḳırān
- 295 Eşkini iğrāk ile deryā ider
Zevraḳ-ı cismi ile eyler sefer
- 296 Murğ-ı nigāhına virüp perr ü bāl
Ya'ni olur 'āzim-i semt-i vişāl
- 297 Merdümek-i dīdeyi eyler şerer
Murğek-i nezzāreyi sūzende per
- 298 Hāvşala-i ḥummı gehī teng ider
Geh ḳademūñ naḳşını ferseng ider

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 299 Geh getürür bŷy-1 gŷli bā-kaṭār
Ḳatreyi geh mevcli deryā yapar
- 300 Ğonceleri gāh ḥum-1 mŷl ider
Sīnedeki dāğını geh gŷl ider
- 301 Reng ŷ reg-i mevc ile sŷyler suḥan
Ṭavr-1 ḳadīmāne degildŷr bu fen
- 302 Mŷcididŷr Şevket-i Őirīn-zebān
Viridi o bu ṭarz neve ḥŷsn ŷ ān
- 303 Őoñra gelenler aña taḳlīd ider
Rişte-i efkārını taṕ ḳīd ider
- 304 Virmedi ṕoḳ kimse buña Őŷreti
Viridi muḳallidlik ile Őŷhreti
- 305 Őā'ib'ŷñ eṭvārı da başka edā
Eyledi ṕoḳ Őā'ir aña iḳtifa
- 306 Ekşeri irsāl-i miŐāl iledŷr
Daṕ vi-i bŷrhānı ḥayāl iledŷr
- (73a)
- 307 Var nice Őā'ir daḥı Őirīn-kelām
Her birisi ṭarzına virmiŐ niḳām
- 308 Her birisi başka edā sŷylemiŐ
Her biri bī-mişl ŷ bahā sŷylemiŐ
- 309 Biri daḥı ḥazret-i ṭavr u suḥan
Yaṕ ni Kelīm-i Hemedānī-vaṭan
- 310 Neş'et-i aŐliyyesi KāŐān'dan
Ṭıynet-i zātıyyesi 'irfāndan
- 311 Geh Hemedān'a olunur nisbeti
Gāhice KāŐān'la virŷr Őŷhreti
- 312 Her ne ise Őā'ir-i siḥr-āferīn
Cŷmle-i eş'arı leṭāfet-ḳarīn
- 313 ReŐk virŷr Şevket'e itse ḥayāl
Őā'ibi ṭarzında ider deng ŷ lāl

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 314 İkinün neş'esin itmiş behem
Rütbe-i fikrini beyân idemem
- 315 Tavrı ki taqlîd idecek tavr iken
Eyleme taqlîd şehâ yine sen
- 316 Sen dağı bir tavr-ı nev it ihtirâ^ç
Vecde getir ' âlemi itdür semâ^ç
- 317 Hâzret-i Feyyâz'da yokdur buğul
Eylemek ihsân aña bir cüz' ü kül
- (73b)
- 318 Her birinün tavrına kıl medhali
Başkaca olsun yine tavrũ velî
Der Şan^ç at-ı İltifât^ç
- 319 Aña dinür söyleyeyüm *iltifât*
Bunda da vardur niçe remz ü nikât
- 320 Şâ^ç ir olan kendine eyler hıtab
Ġayra ider şoñra su'âl u cevâb
- 321 Hâzır iken kendini ġâ'ib ider
Vâdi-i eş'âra bu tarzda gider
- 322 Söyler iken ehl-i dile derdini
Menzil-i ġâ'ibde ider kendini
Der Şan^ç at-ı Mağlaş-pervert^ç
- 323 Gâhice de mağlaş ma^ç nâşını
Besleyerek yâre temennâsını
- 324 *Yâver* olursa baña yârüm eger
Ġam mı virür baña ' adûlar meger
- 325 Diyerek eş'âra virür zîneti
Böyle tağalluşla yapar şan^ç atı

⁵ Bu bölüm derkenarda yazılmıştır.

⁶ Bu bölüm derkenarda yazılmıştır.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Beyân-ı Ta'likü'l-muḥâl

- 326 *Şan'at-ı ta'lik-i muḥâl bi'l-muḥâl*
Nice olur diyü iderseñ su'âl
- 327 Diñle begüm saña beyân ideyüm
Râz-ı nihânını 'ıyân ideyüm
- 328 Türki'de eşnâ-yı tekellümde gâh
Ba' zısı söyler bunu bî-intibâh
- 329 Mâruñ ayagını gören olsa ger
Cennet-i a'lâya ider ol güzër
- 330 Cümle bilür kim yılanın pâyı yoḡ
Böyle yalan sözler olur ḡalkda çok
- 331 *Lîk muḡâle* sözü *ta'lik*dür
Añlamayan kimseyi ta'mikdür
- 332 Şâ'ir edâsıyla bu şüret bulur
Söylenerek ḡayli leḡâfet bulur
- 333 Saña biraz beyt ile temşîller
Eyleyeyüm diñle eyâ pür-hüner
- 334 Yoḡdan iden būs-ı dehâmı ḡayâl
ḡastegi-i dîdeye virür mecâl
- (74a)
- 335 Yoḡ didi dil-ber dehenüñ şâ'irân
ḡastegi-i dîdeye bulmaz amân
- 336 Büse-i leb itme dehenden ḡayâl
ḡastegi-i çeşme de gelmez mecâl
- 337 İşte muḡâle bu da ta'lik olur
Lafz u ma'nâsını ehli bilür
- 338 Bir niçe temşîl ile bir söz diyem
Añlamaḡa sen daḡı şarf it himem
- 339 Terk-i cefâ eyler ise dil-berân
Meyl-i vefâ eyler ise dil-berân

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 340 Merhamet ağyāra ger itmezse yār
Pīçīşi terk eyler ise zūlf-i mār
- 341 Ferbihi olursa miyān-ı za‘īf
‘Āşıkā dil-berler olursa elīf
- 342 Dānesi içre ‘ineb olursa mül
Ġonce-femi dil-berün olursa gül
- 343 ‘Aşık ile zehr olur ise tev’emān
Kāfir-i zūlf olur ise müslimān
- 344 Ġavṫa-zen olur ise baḫr-ı serāb
Çeşme-i taşvirden aḫarsa āb
- 345 Ḥārını terk eyler ise şāḫ-ı gül
Zā’il olur ise eger keyf-i mül
- 346 Resm-i cefādan uşanur dil-berān
(74b) ‘Āşık-ı ser-bāzı ṫanur dil-berān
- 347 Resm-i cefādan geçebilmek muḫāl
Dil-ber-i gerdün reviş ü meh-cemāl
- 348 Hīç birisi bunlaruñ ey ḫurde-ġir
Olması mümkün midür imkān-peḫir
- 349 Daḫı nice dürlü edā söylenür
Her biri bī-mişl ü bahā söylenür
- 350 Böyle olan şi‘re didi ehl-i ḫāl
Şan‘at-ı ta‘līk-i muḫāl bi’l-muḫāl
Der Beyān-ı Şan‘at-ı Terdīd ü İştibāh
- 351 Biri daḫı şan‘at-ı terdīddür
Redd iderek midḫati te’kīddür
- 352 Şan‘at-ı terdīde yakın *iştibāh*
Baḫ saña gösterdüm iki şāh-rāh
- 353 Şi‘ri bu şan‘atlar ider dil-pesend
Şā‘ir-i ḫoş-gūsını da ser-bülend

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 354 Hıoşca edā itmege sa' y it hemān
Şi' rüñe yārān disün āb-ı revān
- 355 Bu iki temşilümi al yādıña
Cünd-i ma' ānī gele imdādıña
- (75a)
- Mişāl-i Terdīd-i Beyt*
- 356 Servi degil ' ar' ar-ı dil-cū degil
Kaddi nedür yā o degil bu degil
- Mişāl-i İştibāh*
- 357 Servi mi ' ar' ar mı disem kaddüñe
Şāh-ı gül-i ter mi disem kaddüñe
- 358 Oldı bu ikisine bunlar mişāl
Ey meh-i tābende-i burc-ı cemāl
- Der Şan' at-ı Tevriye vü İhām*
- 359 Tevriye İhām iki şan' at olur
Her birisi başkaca şüret olur
- 360 Birbirine gerçi yakındur belī
Her birinüñ tarzı digerdür velī
- 361 İkisi de şu' be kināyātdan
İki veled gibi ki bir zātdan
- 362 Eyleyelüm tevriyeye bir mişāl
' Arz ide ma' nā-yı hafisi cemāl
- 363 Sürme siyeh gāze ki gül-reng olur
Dīde siyeh ruḡ güle hem-deng olur
- (75b)
- 364 Çeşm ile ruḡsāra su'āl itseler
Hüsn ile dil baḡş-i cemāl itseler
- 365 Gāze kıızıl vesme siyāh oldıgın
Vechi birin bilmeye hiç n'oldıgın
- 366 Gāze o gül-ruḡlara hācet degil
Sürme kara gözlere zīnet degil

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 367 Añmak ile bunların esmâsını
Ya' ni ki esmâ vü müsemmâsını
- 368 Çeşm ü ruha tevriye itmiş olur
‘ Ārif olan zevkîni añlar bulur
Mişâl-i Īhām
- 369 Eyleyem Īhāma dağı bir mişāl
Ol nicedür gelmeye tā kim su’āl
- 370 Hatt-ı lebün buse ile yād ider
‘ Āşık-ı maḥzūn dilini şād ider
- 371 Hatt-ı lebi buseye Īhāmdur
Gerçi ki her tārı dile dāmdur
- 372 Gelmeyecek hatt-ı lebi dil-berün
Ya' ni ki maḥbūb-ı kamer-peykerün
- 373 ‘ Āşık-ı dīvāneye olur mı rām
Dil ide mi būs ile taḥşīl-i kām
- (76a)
- 374 Anuñ için buseye Īhām ider
Hatt-ı lebi geldigin i' lām ider
Beyt-i Der Temşīl-i Īhām
- 375 Hatt-ı lebün mışra' -ı şīrīn-maḥāl
Buseñe Īhām ne rengin ḥayāl
- 376 İşte gözüm nūrı bu şan' atları
Zihnüne al belle bu şüretleri
- 377 Tā olasin şā' ir-i sihr-āferin
Saña disün ehl-i suḥan āferin
Der Beyān-ı İrtibāt-ı Mışra'eyn
- 378 Rabtına mışra' larının küşiş it
Ehl-i hüner gitdiği üsluba git
- 379 Beyt ki mışra' ları rabt olmaya
Rābıtası birbirini bulmaya

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 380 Hâne-i virâneye beñzer hemân
Olmaya bālāya çıkar nerd-bân
- 381 Rabṭınuñ envā' ı olur aña baḳ
Diḳḳat idüp sözlerüme al sebaḳ
- 382 Gâhice âzâde vü merhûn olur
Ya' ni ki birbirine maḳrûn olur
- 383 Gâhice irsâl ü mişâl ü meşîl
Gâhice da' vâsına olur delîl
- (76b)
- 384 Ekşeri ammâ ki tetimmât olur
Var bunuñ envā' ı arayan bulur
- 385 Hâşılı rabṭuñ daḳı envā' ı var
Lîk bu müsta' meli ey meh-^c izâr
- 386 Mışra^c -ı âzâde me'âli tamâm
Serv-i sehî gibi kim ide hırâm
- 387 Kâmet-i cânâneye olur mişâl
Mışra^c -ı âzâde-i kâmil me'âl
- 388 Mışra^c -ı âzâde aña didiler
İstemeye mışra^c -ı âḫer diger
- 389 Öyle iki mışra^c -ı âzâdeyi
Öyle iki şâh-reh-i cāddeyi
- 390 Birbirine ma' nevi merbûṭ idüp
Birbirine mışra^c ını berkidüp
- 391 Ma' nevi rabṭ olsa da âzâdedir
İsmi anuñ aşlı ile yine bir
- 392 Mışra^c -ı merhûn aña dir ehl-i fen
Ya' ni begüm şâ' ir-i şâhib-suḫan
- 393 Mışra^c -ı sâniye geḫer âḫeri
Rabṭ olunur böylesine ekşeri
- 394 Da' vi-i bürhân ile ḫarb-ı meşel
Cümle bilüp ṫarzını itmez cedel

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 395 Cem' idicek mışra' ı ebyāt olur
Ekşeri ebyāt-ı tetimmāt olur
- 396 Aña tetimme didi erbāb-ı fen
Ya' ni ki üstād-ı kadīm ü kühen
- (77a)
- 397 Mışra' ın evvelile şānīleri
Yek-şadedüñ tavrı olur ey perī
- 398 Yek-şaded aña didiler şā' irān
Çün şaded-i rābıta-i dāstān
- 399 Birbirine rabṭ ile merbūṭ ola
Rābıtasın ḥātimesinde bula
- 400 Birbirine böylece rabṭ itmege
Ya' ni ki rāh-ı suḥana gitmege
- 401 Böyle tetimme diyü virdiler ad
İtme ferāmūş şaḫıñ eyle yād
- Der Ta'rif-i Rubā'ī*
- 402 Gerçi rubā' ıler olur yek-şaded
Līk olur mışra' ı da dört 'aded
- 403 Rabṭı tetimme olur ey gül-' izār
Kendine maḥşūş olarak vezni var
- Der Ta'rif-i Kıṭ'a vü Kaşā'id*
- 404 Kıṭ' anuñ ebyātı da merbūṭ olur
Ma' ni-i mışra' ları mazbūṭ olur
- 405 Kıṭ' a gibi tarz-ı kaşā'id velī
Līk gürizgāhuñ olur medḥali
- 406 Kıṭ' a gibi yek-şaded olmaz bu hep
Olmamağa var aña birkaç sebeb
- (77b)
- 407 Evveline lâzım anuñ bir zemīn
Her ne zemīn ise yaparsın hemīn

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- 408 Şoñra sitāyişde gürizgāh olur
Şoñra teğazzül dağı geh gāh olur
- 409 Şoñra iden kimseye faḥriyye var
Şoñra du‘ ālar ile pāyān-ı kār
- 410 Āḥirine ba‘ zısı tāriḥler
Zamm idüp ol vech ile de ‘ arz ider
- 411 Beytini on beytden ehl-i hüner
Altmışa dek yetmiş dek yazdılar
- 412 Tāriḥ'in ebyātı kaç olsa olur
Bir iki beyt ile de olsa n' olur
- Der Ta‘rif-i Taḥmīs-i Ġazel ü Tesdīs-i Ġazeliyyāt*
- 413 İki tariḥ üstine taḥmīsler
Bir olur ancak reh-i tesdīsler
- 414 Gel saña taḥmīsı beyāñ ideyüm
Resm-i rehi ile ‘ ıyān ideyüm
- 415 Birine *pervāzi* dir ehl-i suḥan
Hem de *muṭarraf* didiler ehl-i fen
- 416 Kā‘ idesi oldur anuñ kim hemān
Yapma murād itdigin ān u zamān
- 417 Mıṣra‘ -1 evvel yuḡarıda ḡalır
Mıṣra‘ -1 şāniyi aṣaḡa alır
- (78a)
- 418 İkininüñ arasına üç ‘ aded
Mıṣra‘ -1 merbūṡ yazar yek-şaded
- Der Şan‘at-ı Taḥmīs-i Diġer*
- 419 Biri de ebyāt-ı ġazel üstine
Mıṣra‘ -1 evvel ki maḡal üstine
- 420 Rābiṡalı mıṣra‘ ola üç ‘ aded
Şarṡı bu kim ola o da yek-şaded

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Der Şan'at-ı Tesdīs

- 421 Ȧarzı bu tesdīs-i ğazel itmenũn
Rāhına ũstādlaruñ ğitmenũn
- 422 Beytlerũn ũstini ğũn tāc-ı zer
İki 'aded beyt ile tezyĩn ider
- 423 Kıt' a-ı gevher gibi mışra' -ı ğār
Ān virũp hũsnini beytũn ağar
- 424 İşte bu tesdīslerũn şan'atı
Rābıřalı yap bulasın şöhreti

Hātıme-i Kitāb

- 425 Nazmuñ idũp şan'atını muştaşar
Pış-keş itdũm gũzelũm mā-şazar
- (78b)
- 426 'Ārif iřāretten olur ĩiřře-yāb
Sen de dil-āĝāh iseñ ol kām-yāb
- 427 Tuřfe-i dildũr saña bu nev eşer
Sen dağı vir sũzime řalbũnde yer
- 428 Kırta-i gũř it gũher-i 'ařđdur
Atma yabāna eşer-i 'ařđdur
- 429 Oldı bu nazm ey şeh-i 'ālĩ-cenāb
Yāver-i zāruñ eşeri bir kitāb

Fĩ 23 Receb 1211 (Aralık 1796) Tamām şod

Dizin⁷

A

ābdār 93/2

āb-ı revān 354/2

ādāb 51/1, 67/2, 69/2

aşseni şi'r ekzebũhũ 225/1

'ālem-i ĩcād 139/2

'ālim 120/1

⁷ Dizinde, Fenniyye-i Eş'ār metninde yer alan şiir ve ilgili nitelemeler, şair ve sıfatları, edebi sanatlar, nazım şekilleri, ũzel isimler ve edebiyat kurallarına dair ğeşitli terimler ayrıntılı olarak verilmiştir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

‘ālim-i ma‘nā 122/1	C
ān 101/2, 221/2, 292/2, 302/2	cem‘-i luġat 73/1, 74/1
āşār 134/2, 281/2, 283/1	cem‘-i tezād 197/2, 198/1, 212/1, 219/2, 220/2, 221/2
āşikār (tezat) 198/2, 212/1	cem‘-i tezād-ı nihān 203/1
āzāde (mısra) 382/1, 386/1, 387/2, 388/1, 389/1, 391/1	cem‘-i tezād şan‘atı 220/2
	cevāb 320/2
B	cinās 170/1, 172/1, 176/1, 180/1
bedīhī suġan 58/1	cināsāt 143/2
belīġāne 187/2	cünd-i ma‘ānī 355/2
beñzedilen 145/1	D
beñzedilen nesne 145/1	dānişver-i ehl-i suġan 266/2
beñzet- 148/2	ġarb-ı meşel 394/1
beyān 282/2	dāstān 398/2
beyān eyle-141/1	da‘vā 228/2, 290/2
beyān it- 189/1, 224/1, 277/1, 314/2, 327/1, 414/1	defter 210/1
beyān kıl- 23/2	dehr 126/1
beyt 97/2, 116/2, 204/1, 210/1, 250/1, 257/1, 257/2, 261/1, 267/1, 268/1, 268/2, 271/1, 333/1, 379/1, 411/1, 412/2, 422/1, 422/2, 423/2	dībāce 6/1
beyt-i Ĥudā 129/2	dikġat it- 85/1, 92/1, 200/1, 211/2, 249/2, 381/2
beyt-i ġadīm 271/1	dilden dile (neşr ol-) 24/2
beyt-i müzeyyen 261/1	dile gel- 80/2
bī-me‘āl 88/1	dil-nişīn 27/1, 245/2
bī-mişl ü bahā 308/2, 349/2	dil-pesend 353/1
bī-vücūd 290/2	dīvān 76/2
	du‘ā (bölümü) 409/2
	dür-i ġüftār 48/2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- dür-i manzûm 24/1, 83/2
- E
- ebvâb 60/2
- ebyât 254/1, 395/1, 395/2, 404/1, 412/1, 419/1
- ebyât-ı ğazel 419/1
- ebyât-ı tetimmât 395/2
- edâ 86/1, 263/2, 305/1, 308/1, 332/1, 349/1, 354/1
- efkâr 303/2
- ehl 28/2, 58/2, 120/1, 121/1, 148/1, 199/1, 246/2, 266/2, 277/2, 337/2, 377/2, 378/2, 266/1, 292/1, 350/1, 392/1, 411/1, 415/1, 415/2
- ehl-i dil 277/2, 322/1
- ehl-i fen 58/2, 266/1, 392/1, 415/2
- ehl-i hâl 350/1
- ehl-i hîred 125/1
- ehl-i hüner 148/1, 150/2, 378/2, 411/1
- ehl-i kulüb 246/2
- ehl-i suĥan 120/1, 121/1, 199/1, 266/2, 292/1, 377/2, 415/1
- ehl-i zekâ 36/1
- ekâbir 38/1
- elfâz 80/1, 80/2, 88/2, 99/1, 167/1, 176/2, 182/2, 184/1
- elfâz-ı ğarîbe 80/2
- elfâz-ı mükerrer 80/1
- envâ^c-ı cinâsât 143/2
- Enveri 186/1
- erbâb 60/1
- erbâb-ı fen 396/1
- esâtîz-i kâdîm 187/1
- eşer 427/1, 428/2, 429/2
- eşer-i Nâbi (/divan) 75/1
- eski suĥan 288/2
- esmâ 142/1, 191/1, 367/1, 367/2
- eşnâ-yı tekellüm 328/1
- eş^câr 12/2, 34/2, 35/2, 41/2, 57/2, 63/2, 39/1, 42/1, 46/1, 61/1, 69/1, 71/1, 84/1, 89/1, 127/1, 134/1, 197/1, 249/1, 259/1, 312/2, 321/2, 325/1
- eşvâr 42/2, 40/1, 48/1, 70/2, 305/1
- ezbere al- 37/1
- ezber it- 85/2
- F
- faĥriyye 409/1
- Fârîsi 84/1, 275/1
- faşl 60/2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

faşlü'l-ḥiṭāb 284/2	Ḥakīm Senāyī 186/1
feh̄m it- 202/2, 289/2	Ḥakīm Şifāyī 186/2
fen 14/2, 58/2, 63/1, 66/1, 67/1, 187/2, 244/1, 266/1, 288/1, 301/2, 392/1, 396/1, 415/2	ḥāl 56/2 ḥalāvet 268/2 ḥalleyle- 13/1
fenn-i naẓım 14/2	ḥāme 32/1, 91/1
Fenniyye-i Eş'ār 33/2	ḥāme-i mu' ciz-eşer 204/2
Ferhād 61/2	ḥarf-be-ḥarf 276/1
fıkr 133/1, 133/2, 314/2	ḥarf-i tenāfür 81/2
fünūn 64/1, 65/1	ḥaşv 82/1, 83/1, 90/1 ḥaşv-i kelām 82/1, 83/1
G	ḥaşv suḥan 90/1
ğarrā 62/2, 126/2	ḥaṭ 173/1
ğazel 37/2, 54/1, 78/2, 97/1, 102/1, 102/2, 419/1, 421/1	ḥaṭ (cinas) 170/1, 172/1 ḥaṭā it- 289/2
gerçek ol- 226/2	ḥātıme 399/2
güş it- 39/2, 224/2, 242/2	ḥayāl 306/2, 336/1, 375/2
güft ü şinīd 290/1	ḥayāl it- 313/1
güftār 48/2, 127/2, 137/2, 259/2, 283/2	ḥāzin-i Raḥmān 128/1
gürizgāh 405/2, 408/1	Ḥazret-i Ādem 119/1
güzel bilme- 46/1	Ḥazret-i pīr (Mevlana) 279/1
güzel eş'ār 134/1	ḥazret-i ṭavr u suḥan 309/1
güzel söyle- 35/1	Hemedān 311/1
H	herze suḥan 137/1
Hākāni 186/1	heves 9/1 heves eyle 245/1 heves it- 76/1

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

heveskâr 21/1, 36/1, 41/1, 118/1	‘ibâret 267/2
hey’et-i imlâ 174/1	ibtidâ 6/2, 36/2, 96/1
hezl 47/1, 240/1	îcâd 139/2
hıdmet-güzîn 286/2	iddi‘ â 287/1, 289/1
hıfz 41/2, 44/2, 141/2	iğrâk 226/1, 295/1
hicv 55/2	îhâm 359/1, 369/1, 371/1, 374/1, 375/2
hikâyet it- 196/1	ihtimâm 98/1
hikem-perver 128/2	ihtirâ‘ 43/1, 316/1
hikmet 125/2	iktibâs 176/2
himem 338/2	i‘lâm 374/2
himmet 278/1	‘ilm-i beyân 190/2
hiţâb eyle- 320/1	ilmâm (sanatı) 263/1, 265/1, 266/1
hoş-gü 353/2	iltifât (sanatı) 319/1
hoş-lehce-i ‘ilm-i beyân 190/2	îmâ 200/2
hurde 242/1	imlâ 174/1, 175/2, 182/1, 184/1
hüner 14/1, 19/1, 150/2, 150/2, 225/2, 250/2, 258/2, 274/2, 148/1, 333/2, 378/2, 411/1	imlâ it- 59/2
hüsn ü ân 101/2, 221/2, 302/2	inşâ 59/1, 68/1, 79/1
I	‘irfân 118/2, 124/1, 310/2
ıktifâ eyle- 305/2	irsâl 383/1
ıslâh 247/2, 258/1, 260/2, 262/1	irsâl-i mişâl 306/1
ıslâh it- 252/1	irtikâb 92/2
İ	ism 33/2, 191/2, 391/2
‘ibârât 251/2, 276/1	iş‘âr 33/1
	iştibâh 352/1
	îzâh it- 252/2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

K	ğudemā 42/2
ğabāğat 269/2	küberā-yı hüner 225/2
ğadiğ 55/1	kühen 185/1, 187/1, 396/2
ğadīm 185/1, 288/1	kütüb 60/2
ğadīmāne 301/2	
ğāfiye 276/2	L
ğā' ide 28/1, 140/2, 218/2, 416/1	lafğ 71/1, 72/2, 78/2, 98/1, 103/1, 169/1, 117/1, 177/1, 177/2, 178/1, 180/1, 182/1, 246/1, 247/1, 260/1, 270/2, 276/1, 337/2
ğā' ide-i nağm 33/1	
ğā' ide-i Şi' r 12/1, 13/1, 74/2	
ğā'il 253/1	lafğ-ı ' Arab 84/2
kāmīl 45/1	lafğ-ı becā 260/1
ğāŐ'id 405/1	lafğ (cinās) 170/1, 172/2, 174/1, 176/1
KāŐān 310/1, 311/2	
ğavl 136/2	lafğ-ı cinās 180/1
kelām 82/1, 83/1, 123/2, 168/2, 307/1	lafğ-ı ğarībe 81/1
Kelīm-i Hemedānī 309/2	lafğ-ı mülāyim 101/2, 103/1, 169/1
kemāl 13/2	lafğ-ı münāsib 166/1
kesb-i kemāl 13/2, 22/1	Lāmi' ī 282/1, 282/2
kesb-i ma' ārif 11/2	leğāfet 44/2, 268/1, 332/2
ğırā'at 175/1	leğāfet-ğarīn 312/2
ğıı' a 404/1, 405/1, 406/1	lisān 275/2, 277/1
ğıyās eyle 180/2	luğat 36/2, 73/1, 74/1, 75/2, 76/1, 82/2
kināyāt 143/1, 185/2, 189/1, 190/1, 361/1	lü'lü-i manğüm 93/1
kināyet it- 196/2	
kitāb 115/1, 284/1, 429/2	

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

M	manzūme 256/2
ma ^ç ānī 28/2, 43/1, 355/2	ma ^ç rifet 45/2, 252/2, 253/2
ma ^ç ānī-şinās 170/2	maṭla ^ç 102/1
ma ^ç ārif 11/2	maẓhar-ı sırr-ı kelām 123/2
maḥfi teẓād 198/2, 199/1	maẓmūn 72/1, 101/1, 120/2, 268/2, 273/2, 210/1, 268/1, 270/1, 271/1
māhir 38/2, 63/2, 190/2, 250/2	maẓmūn-ı beyt 268/1, 268/2
maḥlaş 323/1	me'āl 54/2, 88/1, 387/2, 386/1
maḳāl 88/2, 160/1, 375/1	mediḥ 47/1, 55/1
maḳrūn 382/2	medḥ 47/1, 50/1, 52/1, 53/2, 54/1
maḳṭa ^ç 102/2	medḥ ü şenā 2/2
ma ^ç lūm 64/1	medḥāl 318/1, 405/2
ma ^ç nā 72/2, 122/1, 139/2, 174/2, 176/2, 177/1, 178/1, 180/1, 182/2, 200/1, 246/1, 256/2, 257/1, 257/2, 267/1, 270/1, 323/1, 362/2, 337/2, 404/2	medḥiyye 53/1, 54/2, 55/2
ma ^ç nā-yı beyt 257/1	memdūḥ-ı ekābir 38/1
ma ^ç nā-yı ḥafī 362/2	merbūṭ 390/1, 399/1, 404/1
ma ^ç nevi merbūṭ 390/1	merbūṭ-ı tām 95/2
ma ^ç nevi rabṭ 391/1	merḡūb 120/1
ma ^ç ni-i beyt 267/1	merhūn 382/1, 392/1
ma ^ç ni-i bī-gāne 171/2	meşīl 383/1
ma ^ç ni-i elfāz 176/2, 182/2	Meşnevi 279/1
ma ^ç ni-i lafz-ı cinās 180/1	Meşnevi-i Ḥāzret-i pīr 279/1
ma ^ç ni-i manzūme 256/2	meşḳ 138/2
ma ^ç ni-i mışra ^ç 404/2	mevzūn 227/2
manzūm 24/1, 83/2, 93/1	mezāmīn 45/1, 71/2, 287/1
	mezmūm 81/2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

mışra ^c 94/1, 255/2, 378/1, 379/1, 386/1, 387/2, 388/1, 388/2, 389/1, 390/2, 392/1, 393/1, 395/1, 397/1, 402/2, 404/2, 417/1, 417/2, 418/2, 419/2, 420/1, 423/1	mu ^c ciz-beyân 144/2, 221/1
mışra ^c -ı âher 388/2	mu ^c ciz-eşer 204/2, 281/1
mışra ^c -ı âzâde 386/1, 387/2, 388/1, 389/1	muĥâle 331/1, 337/1
mışra ^c -ı âzâde-i kâmil 387/2	muĥtaŝar 425/1
mışra ^c -ı çâr 423/1	muĥallidlik 304/2
mışra ^c (-ı evvel) 397/1	muŝtalaĥ 88/2, 89/1
mışra ^c -ı evvel 95/1, 96/1, 417/1, 419/2	muŝtalaĥ elfâz 88/2
mışra ^c -ı ğarrâ 62/2	muŝtalaĥ eş ^c âr 89/1
mışra ^c -ı merbûṭ 418/2	mû-ŝikâf 248/1
mışra ^c -ı merhûn 392/1	muṭarraf 415/2
mışra ^c (-ı şânî) 397/1	mu ^c teber 14/2, 121/2
mışra ^c -ı şânî 95/2, 96/2, 393/1, 417/2	mü'ellif 6/2
mışra ^c -ı ŝîrîn-maĥâl 375/1	mülâyim 99/1, 101/2, 101/2, 103/1, 117/1, 167/1, 169/1
midḥat 351/2	mümtâz 11/2
mişâl 358/1, 383/1	münşi 68/2, 79/2
mişâl eyle- 228/1, 362/1, 369/1	müntehab 110/2
mişâl ol- 155/1, 165/1, 387/1	müntehab-ı şâ ^c ir-i mâhir 38/2
mişâl söyle- 202/1	müsemmâ 142/2, 191/2, 367/2
mîr-i kelâm 168/2	N
mizâĥ 240/1	Nâbi 75/1, 76/2
mücid 302/1	Naĥîfî-i kerâmet-eşer 278/2
	nâkıŝ (cinas) 171/1
	nâm 260/2
	nâm-ı mü'ellif 6/2
	na ^c t-ı resûl 49/1

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

-
- naẓm 24/1, 27/1, 27/2, 30/1, 33/1, 82/2, 93/2, 83/1, 168/2, 197/2, 287/2, 425/1, 429/1
- naẓm-ı ter 83/2
- naẓım 14/2
- naẓīm 20/1
- Naẓīm 30/2
- Nedīm 30/2
- nefīs 39/2
- neş'e 314/1
- neşr ol- 24/2
- nev 302/2, 316/1, 316/1, 427/1
- nev-heves 272/1
- nev-res 23/1
- nikāt 319/2
- nizām vir- 267/2, 279/2, 307/2
- noқта 184/2
- nuţќ 187/2
- nuţќ-ı belīgāne 187/2
- P
- pervāzi 415/1
- peyrev-i üstād 189/2
- pīr-i suḥandān 282/2
- pūr-hüner 258/2, 278/1, 333/2
- pūr-ma' rifet 248/1
- R
- rābıta 379/2, 399/2, 420/1
- rābıta-i dāstān 398/2
- rābıtalı 424/2
- rābıtalı mışra' 420/1
- rabţ 378/1, 379/1, 381/1, 385/1, 391/1, 399/1, 403/1
- rabţ it- 400/1
- rabţ ol- 393/2
- rāh 421/2
- rāh-ı suḥan 400/2
- reftār 40/2
- reh-i tesdīs 413/2
- remz 319/2
- rengin 375/2
- revān 39/1
- revnaқ-ı eş'ār 197/1
- rişte-i efkār 303/2
- rubā'ī 402/1
- rütbe-i fikr 314/2
- S
- sāde maқāl 88/2
-

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

sāde şî'ir 77/1	ser-efrāz 11/1
şaded-i rābiṭa-i dāstān 398/2	sırr-ı kelām 123/2
Şā'ib 305/1, 313/2	sihr-āferin 312/1, 377/1
şan ^c at 56/2, 57/2, 63/2, 85/2, 61/1, 86/1, 139/1, 140/1, 142/1, 197/2, 220/2, 247/2, 255/1, 258/1, 260/2, 262/1, 263/1, 265/1, 266/1, 274/1, 286/2, 325/2, 326/1, 350/2, 351/1, 352/1, 353/1, 359/1, 376/1, 424/1, 425/1	sihr-i helāl 22/2
şan ^c at-ı cem ^c -i tezād 197/2	sirḳat 269/1
şan ^c at-ı eş'ār 35/2, 46/1, 57/2, 61/1, 63/2	sitāyiş 408/1
şan ^c at-ı işlāḥ 247/2, 258/1, 260/2, 262/1	söyle- 41/1, 44/1, 46/2, 58/1, 77/1, 79/1, 85/2, 86/2, 136/2, 245/1, 308/1, 308/2, 349/1, 349/2
şan ^c at-ı ilmām 263/1, 265/1, 266/1	söz 22/2, 87/1, 87/2, 100/1, 103/1, 117/1, 122/2, 124/1, 125/2, 180/2, 196/2, 221/1, 331/1, 338/1, 381/2, 427/2
şan ^c at-ı şî'r 140/1	su'āl 320/2
şan ^c at-ı şî'riyye 23/2	suḥan 58/1, 90/1, 98/1, 120/1, 121/1, 185/2, 137/1, 199/1, 266/2, 288/2, 292/1, 377/2, 400/2, 309/1, 415/1
şan ^c at-ı ta'līk-i muḥāl 326/1, 350/2	suḥan söyle- 301/1
şan ^c at-ı tazmīn 255/1	suḥandān 150/2, 282/2
şan ^c at-ı terdīd 351/1, 352/1	suḥan-perver 144/2
sāriḳ-ı maẓmūn 273/2	şūret 304/1, 332/1, 359/2, 376/2
sebaḳ 381/2	Ş
selāset 44/1	şāhid-i maẓmūn 120/2
selef 69/1, 283/1	şāh-rāh 352/2
selīs 20/1, 39/1	şā'ir 13/2, 30/2, 40/1, 43/2, 59/2, 62/2, 63/1, 68/2, 100/2, 119/2, 122/1, 123/1, 123/2,
ser-bülend 353/2	

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

125/1, 126/2, 127/1, 128/1, 130/1, 131/1, 135/1, 136/1, 137/1, 168/2, 222/1, 229/2, 239/1, 248/1, 250/1, 290/1, 305/2, 307/1, 312/1, 320/1, 332/1, 353/2, 377/1, 392/2	138/1, 140/1, 143/1, 143/2, 144/1, 225/1, 242/1, 246/2, 350/1, 353/1, 354/2
şā' irān 144/1, 190/1, 243/1, 335/1, 398/1	şī' r-i hikem-perver 128/2
şā' ir edāsı 332/1	şī' r-i ter 86/2, 99/2, 245/2
şā' ir-i ğarrā 126/2	şīrīn-kelām 307/1
şā' ir-i hoş-gū 220/1, 353/2	şöhret 273/2, 304/2, 311/2, 424/2
şā' ir-i mähir 38/2	şu' arā 185/1
şā' ir-i mu' ciz-beyān 221/1	şu' arā-yı kühen 185/1
şā' ir-i sihr-āferīn 286/1, 312/1, 377/1	şu' be 361/1
şā' ir-i şāhib-suhan 392/2	T
şebāhet 166/1, 169/2	ta' allüm 12/1
şebīh 166/1	tab' 20/1, 44/2, 248/2
şerh 28/1	ta' bīr 40/2, 98/2
Şevket 313/1	taḥalluş 325/2
Şevket-i şīrīn-zebān 302/1	taḥmīs 413/1, 414/1
Şeyḫ Nizāmī 186/2	taḥşīl 9/1, 15/1, 67/1, 138/2, 244/1
şī' ir 56/2, 77/1	ta' kīd it- 303/2
şī' ir-alūd 226/1	tālib 22/1, 118/2
şī' ir şan' atı 56/2	taḳlīd eyle- 70/1, 315/2
şī' r 9/1, 12/1, 13/1, 21/1, 35/1, 36/1, 41/1, 43/2, 44/1, 59/2, 67/1, 68/1, 72/1, 73/1, 74/2, 79/1, 85/1, 88/1, 90/1, 92/2, 93/1, 110/2, 118/1, 119/1, 128/2, 132/1, 133/1, 133/2,	taḳlīd it- 303/1, 315/1
	ta' līḳ 331/1, 337/1
	ta' līḳ-i muḥāl 326/1, 350/2
	tām (cinas) 171/1
	ta' mīk 331/2

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

tarab 84/2	temeddüh 241/1
tārīḥ 410/1, 412/1	temşil 333/1, 338/1, 355/1
tarīḫ 413/1	temşil it- 204/1
tarz 35/1, 40/2, 46/2, 47/2, 48/1, 51/1, 54/1, 67/2, 69/2, 185/1, 189/1, 190/1, 196/1, 259/2, 263/2, 269/2, 288/1, 302/2, 307/2, 313/2, 321/2, 360/2, 394/2, 405/1, 421/1	terakḫī 256/2
tarz-ı ğazel 54/1	tercemān 275/1
tarz-ı ḳadīm 185/1, 288/1	terceme 264/1, 265/2, 274/1, 279/2, 285/1
tarz-ı ḳaşā'id 405/1	terceme it- 283/1
tarz-ı kināyāt 189/1, 190/1	terceme vādīsi 264/1
taşḫīḥ 254/1, 254/2	terdīd 351/1, 352/1
tavr 55/1, 185/2, 301/2, 318/2, 397/2, 309/1, 315/1, 318/1	tesdīs 413/2, 421/1, 424/1
tavr-ı ḳadīmāne 301/2	tesdīs-i ğazel 421/1
tavr-ı mediḥ 55/1	teşbih 110/1, 143/1, 144/1, 145/2, 230/1, 241/1
tavr-ı nev 316/1	teşbih eyle- 223/1
tavr-ı suḥan 185/2	teşbih it- 150/1, 222/2, 231/1, 231/2
tayyeyle- 42/1	teşbih-i belīĝ 223/2, 224/1
tāze ma'ānī 43/1	teşbih-i ḥām 98/2
tāze mezāmīn 45/1	tetebbu' 69/1
Tāzī 275/1	tetimmāt 384/1, 395/2
tazmīn 255/1, 258/1	tetimme 396/1, 401/1, 403/1
teĝazzül 408/2	tevriye 359/1, 362/1, 368/1
tekellüm 12/2, 328/1	tezād 199/2, 203/1, 212/1, 219/2, 220/2, 221/2
te'kid 351/2	tezād-ı celī 201/1
tekmīl 67/2	tezyin it- 422/2
	Türki 84/2, 328/1

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Ü	yaz- 32/1
üslüb 53/1, 378/2	yazılış 175/2
üstād 10/1, 61/1, 139/1, 189/2, 244/1, 396/2, 421/2	yek-şaded 397/2, 398/1, 402/1, 406/1, 418/2, 420/2
	yek-nesağ 68/1
V	
vādī 264/1	Z
vādi-i eş'ār 321/2	zamīme 256/1
vādi-i nā-refte 188/2	zebān 275/1
vech 110/2	zebān-zed 246/1
vecīh 166/2	zem 47/1
vezn 12/2, 80/1, 92/1, 276/2, 403/2	zemīn 407/1, 407/2
Y	zevķ 68/2
Yāver 7/1, 34/1, 429/2	zıddıyyet 201/2, 203/2
Yāver/yāver 324/1	zihn 218/2
	zīnet 84/1, 325/1

KAYNAKÇA

- AHMET CEVDET PAŞA (2000). *Belâgat-ı Osmâniye*, (Haz. Turgut Karabey-Mehmet Atalay), Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÂKİF. *Mir'ât-ı Şi'r*, İstanbul: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Tarih, No: 773.
- ÂRİF HİKMET. *Tezkire*, İstanbul: Millet Kütüphanesi, Ali Emiri, Tarih, No: 789.
- ATEŞ, Ahmed (1942). "Metin Tenkidi Hakkında", *Türkiyat Mecmuası*, 1940-1942, C.VII-VIII, İstanbul.
- BİLGEGİL, Kaya (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009

- COŞKUN, Menderes (2007). *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- DİLÇİN, Cem (1995). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ENDERUNLU HASAN YÂVER (?). *Fenniyye-i Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 5458.
- ERDOĞAN, Mustafa (2002). *Türk Edebiyatında Muhammes*, Ankara. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- FATİN (1271). *Hâtimetü'l-Eşâr*, İstanbul.
- İPEKTEN, Haluk (1994). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İPEKTEN, Haluk vd. (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- KAÇAR, Mücahit (2007). "Cumhuriyet Dönemi (1923-2007) Türk Edebiyatında Belâgat Çalışmaları", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 5, Sayı 10, İstanbul.
- KARTAL, Ahmet (2008). *Şiraz'dan İstanbul'a Türk-Fars Kültür Coğrafyası Üzerine Araştırmalar*, İstanbul: Kriter Yayınevi.
- KOMİSYON (1969). *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Katalogu*; C. IV, İstanbul: MEB Yayınları.
- KÖKSAL, M. Fatih (2005). *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- MACİT, Muhsin (1996). *Divan Şiirinde Ahenk Unsurları*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- MEHMED SÜREYYA (1996). *Sicill-i Osmânî*, (Haz. Nuri Akbayır), C. 1 ve C. 5 İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- MENGİ, Mine (2000). *Divan Şiiri Yazıları*, Ankara: Akçağ Yayınları.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

- MUALLİM NACİ (2004). *Istılâhât-ı Edebiye Edebiyat Terimleri*, (Haz. M. A. Yekta Saraç) İstanbul: Gökkuşbe Yayınları.
- NÂİL TUMAN (1999). *Tuhfe-i Nâilî*, (Haz. Cemâl Kurnaz- Mustafa Tatcı) C.1-2, Ankara: MEB Yayınlar Dairesi Nüshasından Tıpkı Basım.
- OĞRAŞ, Rıza (2001). *Esad Mehmed Efendi ve Bağçe-i Safâ-endûz'u (İnceleme-Tenkitle Metin-Dizin)*, Burdur.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2006). "Klasik Edebiyat Bilgisi: Belagat", *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 1, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- SARAÇ M. A. Yekta (2007). *Klâsik Edebiyat Bilgisi Belâgat*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- SARAÇ, M. A. Yekta (2007a). *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim-Ölçü-Kafiye*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- TÂHİRÜ'L-MEVLEVÎ (1994). *Edebiyat Lügati*, İstanbul. Enderun Kitabevi.
- TARLAN, Ali Nihad (1981). *Edebiyat Meseleleri*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- TAYYARZÂDE AHMED ATÂ (1293). *Tarih-i Atâ*, C. 5, İstanbul.
- TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANSİKLOPEDİSİ (TDEA) (1998). "Yaver Hasan Efendi", C. 8, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- UNAT, Faik Reşat (1994). *Hicrî Tarihleri Milâdî Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÜNVER, İsmail (1986). "Mesnevî", *Türk Dili Dergisi Türk Şiiri Özel Sayısı II*. Sayı: 415-417, Ankara.
- ÜNVER, İsmail (1993). "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *AÜDTCF Türkoloji Dergisi*, C. XI, Sayı: 1, Ankara.
- ÜNVER, N. (2007). "Yaver", *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi*, C.8, Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

ÜSTÜNER, Kaplan (2009). “Enderunlu Hasan Yâver’in Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği”, *Yayımlanmamış Bildiri, Ulusal Eski Türk Edebiyatı Sempozyumu*, Adıyaman: 15-16 Mayıs.

YENİ TARAMA SÖZLÜĞÜ (1983). (Düzenleyen: Cem Dilçin), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

YETİŞ, Kâzım (2006). *Belâgattan Retoriğe*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.